

Kras

REVIJA ZA VSAK DOM

avgust 1994 št.4 cena 400 SIT

Mag. Lojze Cafuta:
**POSLANCI
BI SE MORALI ZANIMATI,
KAKO JE Z ZAKONSKIMI
PREDPISI**

Andrej Grims:
**TISTI, KI BODO
CERTIFIKAT VLOŽILI
PREMIŠLJENO,
DOBO DELEŽNI
SOLIDNEGA ZASLUŽKA**

Dr. Jože Osterc:
**ZA KRAS
SO SPREJEMLJIVE
LE TISTE OBLIKE
KMETOVANJA,
KI ČIM MANJ
POSEGAJO
PO ZAŠČITNIH SREDSTVIH**

Evgenij Azarov:
**DANES JE ŽE POLOVICA
KRAŠKEGA SVETA
POD GOZDNO ODEJO...
NEVARNOST
POŽAROV BO STALNA.**

Lučka Čehovin:
**KLJUB POMANJKANJU
DENARJA SI KNJIŽNICA
PRIZADEVA
OSTATI ZANIMIVA**

SSN 1318-3257

Poština plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Sto kilometrov poti več na začetku ne pomeni veliko v primerjavi s tisoči, katere boste prepotovali potem.

Zato velja premisliti!

Še posebej, če vas po teh stotih začetnih kilometrih vožnje sprejme prijazno letališče, s katerega boste odpotovali svojemu cilju naproti.

Ugodne letalske povezave v jutranjih in zgodnjih popoldanskih urah vam omogočajo hiter prihod v Zurich, Frankfurt, Munchen, na Dunaj, v Pariz, pa tudi v Skopje, Tirano, Moskvo, Istanbul in drugam. In od tam boste pot lahko kmalu nadaljevali, saj so poleti načrtovani tako, da dobite zvezo. Za nadaljevanje poti v najkrajšem času.

Če pa se vam še bolj mudi, si lahko najamete majhno letalo; samo za vas in vaše sopotnike!

Potovati z letalom pa ne pomeni samo leteti. Pomeni tudi nakupovati v letaliških brezarinskih in drugih trgovinah, obiskati razgledno teraso s prijetno kavarno ali letališke restavracije, najeti avtomobil, zamenjati denar v banki in še veliko drugega. Pri nas imate lahko tudi sestanek s poslovnim partnerjem ali predstavite svoj izdelek.

Sicer pa, kaj bi vam še naštevali. Pokličite nas in zvedeli boste vse!

Aerodrom Ljubljana

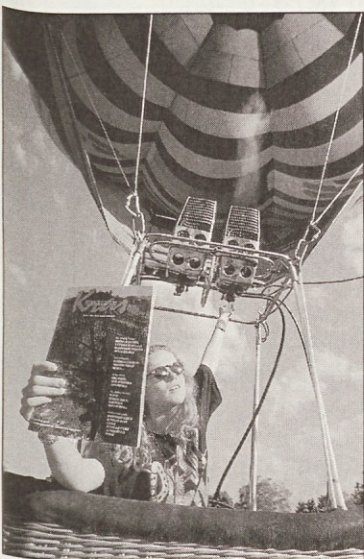
64210 Brnik-aerodrom, Slovenija

telefoni: Informacije +386 64 222 700

Komerciala +386 64 261 400, fax +386 64 222 409

VSEBINA

AVGUST 1994 št. 4

Z revijo "Kras" nad Krasom
foto: Aljoša Rebolj

MEDIACARSO

Informativno revijo Kras izdaja podjetje Mediacarso, d.o.o., 61000 Ljubljana, Rimska 8, telefon +386-061/125-14-22 - Glavni urednik Lev Lisjak; odgovorna urednica Ida Vodopivec-Rebolj; oblikovanje Lev Lisjak - Naslov uredništva: Revija Kras, 66223 Komen, p.p.17, telefon +386-067-78-434, naslov dopisništva: Revija Kras - Bortur, 66210 Sežana, Srebrničeva ul, telefon +386-067/72-476 - Maloprodajna cena 400 SIT, 4500 Lit, 3,00 \$ - Fotografije: fotoagencija Mediacarso - Tisk: Tiskarna Ljubljana - Po mnenju Urada vlade R Slovenije za informiranje št. 23/142-92 od 27.5.1993 sodi revija Kras med proizvode informativne narave, za katere se plačuje prometni davek od prometa proizvodov po 5-odstotni stopnji - Mednarodna standardna serijska številka ISSN 1318-3257.

Uredništvo:	UVODNIK	2
Mag. Lojze Cafuta:	PRIPOROČILO POSLANCEM IN MINISTROM...	3
Dr. Jože Osterc v pogovoru z uredništvom:	PRIDELOVALČEV CILJ NAJ BO KAKOVOST KMETIJSKIH PRIDELKOV	4
Andrej Grims:	KAKO S CERTIFIKATOM DO DENARJA?	8
Dr. France Habe:	ZAŠČITA KRASA IN TURISTIČNIH JAM - KDAJ?	12
Pokrajina Trst:	BOTANIČNI VRT "CARSIANA" PRI ZGONIKU NA TRŽAŠKEM	14
Evgenij Azarov:	ČRNI BOR NA KRASU	18
Dr. Rajko Pavlovec:	GORA, KI SE JE DVIGNILA IZ MORJA	22
Uredništvo:	ZLATO PRIZNANJE RAZISKOVALCEM KAMNITE DEDIŠČINE	24
Lučka Čehovin:	KLJUB POMANJKANJU DENARJA OSTATI ZA OBISKOVALCE ZANIMIVI	28
Maruša Zagradnik:	ČE IŠČETE PODATKE, RESNICO...	32
Dr. Manca Košir:	SAMO NA KRASU SE LAHKO SKORAJ DOTAKNEM NEBA	34
Matej Kobal:	V ČEM JE "DRUGAČNOST" KRAŠKE DEKANIJE?	37
Marko Pogačnik:	ŠTANJEL - HARMONIJA NARAVNIH SIL IN ČLOVEKOVE KULTURE	38
Silva Matos:	KDOR IŠČE, TA NAJDE - TUDI PROBLEME!	40
Mag. Barbara Suša:	ŠOLA POSLOVNE RETORIKE	42
	ZALOŽBA MIHELAČ ZA PROMOCIJO KRASA	43
	BOJAN IN RENAULTOV SERVIS V TOMAČEVICI, SREČNO!	44
	Z REVIJO "KRAS" NAD KRASOM	46
	ZELENI TELEFON SKB BANKE	49

Spoštovani bralci!

Revija Kras brez kakršne posebne propagandne kampanje širi krog svojih bralcev. Vse več je časniških, radijskih in televizijskih novic o njej. In vse več je bralcev, ki segajo po reviji ali se nanjo naročajo. Nekateri hrati prosijo tudi za njene prve izdaje... Revijo prebirajo po vsej Sloveniji, na Tržaškem in Goriškem. Nanjo pa se naročajo tudi Kraševci, ki živijo v Argentini, Avstraliji, Kanadi in ZDA.

V uredništvo dobivamo tudi vse več pobud iz podjetij, družb in ustanov ter od uspešnih podjetnikov, naj bi v reviji predstavljali in popularizirali njihovo dejavnost. Ker revija Kras prihaja med bralce, ki odločajo o nakupih in naročilih, menijo, da jim pomaga pri njihovem trženju.

Da presežemo klasične naročniške odnose, na pobudo uspešnih slovenskih managerjev in podjetnikov ustanovljamo KLUB REVIJE KRAS. Njegovim članom - podjetjem, družbam, ustanovam in posameznikom - omogočamo ne le promocijo z revijo, ampak tudi sprotno informiranje javnosti o vsem tistem, kar je odločujoče za uspešno trženje med možnimi kupci oziroma naročniki.

Ugodnost članov KLUBA REVIJE KRAS je tudi njihovo sodelovanje v programskem svetu revije ter sooblikovanje njene vsebine. Člani kluba se srečujejo za tematskimi okroglimi mizami revije Kras, ki obravnavajo aktualna vprašanja Krasa in njegovega razvoja. Vabljeni so na tiskovne konference revije, na razstave likovne galerije Kras ter na kulturne in rekreacijske družabne prireditve, kot so koncerti, literarni večeri, ogledi zgodovinskih in kulturnih znamenitosti, teniški turnirji ipd., ki jih uredništvo revije Kras organizira skupaj z ustreznimi ustanovami.

KLUB REVIJE KRAS je namreč tudi oblika poslovnega ter družabnega povezovanja in sodelovanja.

Uredništvo revije vabi vse, ki imajo radi Kras in ki razumejo njegov razvoj ter njegovo promocijo tudi kot uspeh svojega podjetja, svoje družbe ali ustanove in kot osebno zadovoljstvo, naj postanejo člani KLUBA REVIJE KRAS!

Uredništvo

+386-061/125-14-22

+386-067/78-434

PRIPOROČILO POSLANCEM IN MINISTROM

Na naslov uredništva smo prejeli priporočilo slovenskim poslancem in ministrom mag. Lojzeta Cafute iz Sežane. Je stalni sodni tolmač za nemški, latinski in srbohrvaški jezik ter stalni sodni izvedenec za cestne prometne nezgode.

Državnim poslancem in ministrom v premislek!

Državnemu zboru je predloženih mnogo predlogov zakonov, vendar niso vsi predlogi enako nujni.

1.

Na podlagi stanovanjskega zakona iz leta 1991 je bilo gotovo več kot stotisoč stanovanj odprodanih tedanjim imetnikom stanovanjske pravice. Ti kupci, ki so v veliki večini stanovanja tudi takoj plačali, bi se radi na kupljena stanovanja še vključili. Pa se ne morejo, ker jim prodajalci, občine ali bivše organizacije združenega dela ne izročijo načrtov etažnih delov. Zaradi tega ti kupci tudi ne morejo pridobiti posojila s knjižno zastavne pravice... Gre za neke vrste malomarnost!

2.

Dosedanji (republiški) zakon o pravicah na delih stavb (Uradni list SRS, 19/76 je že deloma zastarel, deloma celo izrecno razveljavljen (členi 1-24). S predvidenim zakonom o zemljiški knjigi naj bi odpadel še drugi del tega zakona... Ali bomo knjigo E sploh opustili, ali pa bo ministrstvo za pravosodje izdalo kak pravilnik o vključbi etažne lastnine, še ni nakazano.

Po še veljavnem delu zakona bi smele načrte etažne lastnine risati le "organizacije združenega dela, ki lahko izdelujejo tehnično dokumentacijo za graditev objektov in so registrirane za to dejavnost". Danes takšnih OZD ni več, pa je torej vprašanje, kdo naj izdeluje take načrte?

Postopek brez takih načrtov je sicer tudi možen, vendar je treba to urediti z ustreznim podzakonskim aktom.

3.

Ko bodo vsa etažna stanovanja razknjižena, pride na vrsto sprejem zakona o lastninjenju stavbnih zemljišč, po katerem naj bi stavbno zemljišče prešlo v last tistega, katerega hiša stoji na njem. In ker gre ponavadi za večstanovanjske hiše, bodo na stavbnem zemljišču kot solastniki vključeni vsi lastniki etažnih delov hiše.

Ob sprejemanju teh zakonov najbrž ne bo veliko diskusije, saj se večina poslancev na zemljiško knjigo, na ureditev etažne lastnine ali na stavbno zemljišče verjetno ne razume, kajti to je izrazilo pravniška zadeva.

4.

Nadalje čaka na uvrstitev na dnevni red državnega zbora še zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o državljanstvu. Zavlačenje z njegovim sprejetjem lahko povzroči državi precej škode. Mnogim smo priznali slovensko državljanstvo in pokojnine, ki bi jih imeli priložnost porabiti tudi drugod.

5.

V pripravi je tudi zakon o odpravi krivic bivšim političnim zapornikom in bivšim političnim preganjancem ter dedičem pomorjenih žrtev vojne. K temu zakonu je državni zbor sprejel 20. aprila 1994 stališča in sklepe, za naslednjo sejo v maju pa ta točka ni bila uvrščena na dnevni red.

S tem zakonom bi vsaj delno popravili krivice, ki so jih SFRJ, pred njo SLRJ in še prej DFJ povzročile tistim, ki niso soglašali s komunizmom... Če plačujemo bivšim oficirjem JLA pokojnine, bi morali poprej pomisliti na politične preganjance!

In če se povrnem k 1. točki, je treba upoštevati, da so bila z zakonom o nacionalizaciji najemnih zgradb in stavbnih zemljišč nacionalizirana vsa stavbna zemljišča v mestih in mestnih naseljih, na Krasu, v Ajdovščini, Bovcu, Idriji, Kanalu, Kobaridu, Novi Gorici, Šempetru pri Novi Gorici, Tolminu, Vipavi ter v Hrpeljah, Ilirski Bistrici, Izoli, Kopru, Piranu, Postojni in Sežani. Če je v postopku za denacionalizacijo stavba na njem vrnjena prejšnjemu lastniku ali dedičem, se vrne tudi tako zemljišče, sicer pa tako zemljišče še naprej ostane "družbena lastnina", ki odmira.

Pojem stavbnega zemljišča je bil opredeljen z okoliši, ki so bili z odločbo organa namenjeni pretežno za gradnjo. Poleg izrazito stavbnih zemljišč so bila nacionalizirana tudi širše ležeča zemljišča, ki naj bi v nekaj letih prišla v poštev za gradnjo... Nacionalizacija je pomenila odvzem lastninske pravice, ni pa tudi pomenila vedno odvzema iz posesti... In danes to ne velja več, povrnitev v prejšnje stanje pa potrebuje zakonsko ureditev, to je sprejetje zakona o lastninjenju stavbnih zemljišč!

Gospodje poslanci bi se morali zanimati, kako je z navedenimi zakonskimi predpisi, in poskušati pospešiti njihovo sprejetje.

Mag. Lojze Cafuta, Sežana

PRIDELOVALČEV CILJ NAJ BO **KAKOVOST** KMETIJSKIH PRIDELKOV

V reviji Kras bomo redno pisali tudi o kmetijstvu in zlasti o tistih kmetijskih dejavnostih, za katere je na Krasu največ možnosti. Mislimo na vinogradništvo, pridelovanje poljščin in sadja, na živinorejo s pridelavo mleka ter njegovo predelavo in na pridelovanje vrtnin... O tem in še marsičem smo se pogovarjali z dr. Jožetom Ostercem, ministrom za kmetijstvo. Je doktor kmetijskih znanosti in redni profesor za govedorejo na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Vprašanja so bila bolj splošna in so se nanašala na slovensko kmetijsko politiko, pa tudi takšna, ki so merila predvsem na Kras in njegove nadaljnje možnosti v kmetijstvu. Naš sobesednik, uveljavljen kmetijski strokovnjak, je odgovarjal preudarno in jasno...

Kmetovanje za ohranjanje poseljenosti

Gospod minister, kaj je značilno za sedanjo slovensko kmetijsko politiko in kaj v njej bi kazalo posebej poudariti za bralce revije Kras?

Kmetijska politika, ki izhaja iz strategije razvoja slovenskega kmetijstva, sprejete leta 1993 v državnem zboru, zasleduje multifunkcionalnost kmetijstva. To pomeni, da ima kmetijstvo ob pridelavi hrane za prebivalce Slovenije tudi nekatere druge naloge, ki so pomembne za ohranitev naroda in za obstoj države. Mednje sodi zlasti ohranjanje poseljenosti, če je mogoče v vseh predelih in vaseh, kjer danes ljudje še živijo. Samo ti ljudje namreč lahko sočasno poskrbijo za ohranitev kultivirane krajine, kakršna se je oblikovala v stoletjih.

V tej povezavi je seveda pomembno, da ostane tudi Kras poseljen, kot je bil poseljen včasih, in sočasno kultiviran... Pred nedavnim sem slišal, da so lani in predlanskim, ko je pri nas zaradi suše primanjkovalo krme, Kraševci pokosili večino travnikov in krmo prodali. Letos, ko je trave in sena v izobilju, pa ostajajo na Krasu številne travniške površine nepokošene... In če se bo to nadaljevalo, se bodo travniške površine z leti zarasle. Njihovo zaraščanje pa nujno pomeni

razraščanje grmičevja in nazadnje tudi gozdov, kar človeka izriva iz prostora.

Zato bomo poskušali voditi takšno kmetijsko politiko, da bomo ljudi spodbujali in jih hkrati tudi zavezovali kmetijske površine, skladno z nacionalnim programom, pravilno izkoriščati. Tako zaradi potrebe, da se narodni dohodek povečuje, kakor tudi zato, da se čim bolj zmanjša delež nepokošenih in s suho travo poraslih travnikov, na katerih verjeter preteči nevarnost požarov.

Pri tem pa se, seveda, zavedamo, da vseh ciljev ne bo mogoče doseči samo z ustrezno kmetijsko politiko, ampak da je za njeno uresničevanje nujno tudi sodelovanje ljudi, ki živijo na Krasu... Tudi ti se morajo zavedati pomena poseljenega in kultiviranega krasa ter s svojimi ustvarjalnimi zamislimi sooblikovati primerne kmetijske programe za ohranitev obdelanih kraških površin!

Zavedamo se tudi, da so marsikje na Krasu mogoče le delovno ekstenzivne oblike živinoreje, na primer pašna reja mesnega goveda, pašna reja ovac in koz ter podobno. Toda te oblike zahtevajo večje površine oziroma dogovore med lastniki mnogih majhnih in slabo izkoriščenih parcel, da jih dajo v najem tistim, ki jih bodo mnogo bolje izkoriščali... In prav ta dogovor je mogoče izpeljati le na Krasu samem, nikjer drugje. Zato menim, da je obdelanost krasa odvisna od vzajemnega delovanja državne kmetijske politike in lokalne politike!

Skozi turistično ponudbo se da pridelke najbolje prodati...

Kako je v nacionalni kmetijski politiki opredeljeno območje, na katerem so kraške značilnosti najbolj očitne? katerim kmetijskim dejavnostim daje ta politika največji poudarek in zakaj? Kako bo uresničevanje take politike spodbujala država?

Ne le država, tudi lokalne skupnosti, torej ljudje na Krasu, se morajo zavedati, da bo mogoče razviti turistično dejavnost in še nekatere druge dejavnosti, ki dajejo zaslužek, samo, če bo Kras ostal poseljen in če se bo hkrati tudi kultura bivanja dvignila na raven, ki jo potrebuje današnji človek. Le takšno okolje bo lahko nudilo obiskovalcu - domačemu ali tujemu - hrano in pijačo ter druge storitve na način, ki ga bo spodbudil, da se še vrne. Skozi turistično ponudbo se namreč da pridelke najbolje prodati in s tem ustvarjati dohodek za preživetje na tem prostoru...

Skratka, preživel bo le živ, z ljudmi poseljen kras. Ne bi se smeli preveč zanašati na državo, saj ta lahko samo ustvari okvire za, na primer, ustrezne kmetijske programe. Uresničevanje primernih programov pa je treba izpeljati na lokalni ravni. Država lahko daje v okviru svoje

V Sloveniji je kar tri četrtine kmetijskih površin takšnih, da so na njih razmere za pridelovanje hrane težke. Za kmetijske površine na krasu pa velja to v celoti. Zato so na njih pridelovalni stroški hrane višji kot drugod. In če hočemo na takšni zemlji gospodarno kmetovati, potem mora biti pridelovalčev cilj vrhunska kakovost vsega pridelanega. Poudarek mora biti na kakovosti, ne na količini!

gospodarske moči določene spodbude, nosilci programov in dejavnosti pa morajo biti ljudje, ki na tej zemlji živijo. Oni morajo biti nosilci razvoja!

Prednost vrhunski kakovosti vsega pridelanega

Kakšno mesto imajo v nacionalni kmetijski politiki na Krasu in kraških območjih nasploh vinogradništvo, poljedelstvo, sadjarstvo, živinoreja? Čemu dajati prednost in zakaj?

V Sloveniji je kar tri četrtine kmetijskih površin takšnih, da so na njih razmere za pridelovanje hrane težke. Za kmetijske površine na krasu pa velja to v celoti. Zato so na njih pridelovalni stroški hrane višji kot drugod. In če hočemo na takšni zemlji gospodarno kmetovati, potem mora biti pridelovalčev cilj vrhunska kakovost vsega pridelanega. Poudarek mora biti na kakovosti, ne na količini!

V takšnem smislu ima Kras možnost, da še bolj razvija pridelavo nekaterih pridelkov in proizvodnjo izdelkov visoke kakovosti, česar drugje ni mogoče doseči, in jih tržiti po višjih cenah. In to čim več kar doma, saj je tako najbolje!

Mislim na teran, na nekatere vrste sadja, na živinorejske proizvode, kot so

goveje meso, jagnetina, kozje meso, kozji in ovčji sir, pa tudi proizvodi iz pridelave mesa, na primer pršut. In še kaj bi se našlo...! Torej je treba vse tisto, kar je oblikovalo in oblikuje način življenja Kraševcev, v primernem kakovostnem okolju pridelati in ponuditi ter prodati.

Kmetijstvo in gozdarstvo morata biti na krasu v sožitju

Varovalni gozd na krasu se širi; številne senožeti ostajajo nepokošene ali nepopašene in podrast jih počasi, a zanesljivo zarašča. Kako bo država spodbujala zaustavitev nekontroliranega širjenja gozda, zaraščanje travnikov s podrastjo, z grmičevjem in navsezadnje tudi z gozdom ter uveljavljanje tistih kmetijskih dejavnosti, ki bi omogočale ohranjanje ustreznega ravnovesja med gozdovi in travniki?

Če naj bi kras ostal poseljen in kultiviran, potem je treba ohraniti gozd v primernem ravnovesju s kmetijskimi površinami... K sreči danes o pravem, golem krasu ne moremo več govoriti, ker ga je prizadevanim gozdarjem uspelo pogozditi in narediti prijaznejšega. Pogozdovanje oziroma širjenje gozda pa se ne sme nadaljevati v nedogled, ker bi

to izrinilo človeka... To lahko postane problem. Še zlasti, če se travnikov ne kosi ali popase! Človek se ne sme umakniti; razviti mora take oblike kmetovanja, ki so primerne za kras, in so hkrati v sozvočju z gozdom.

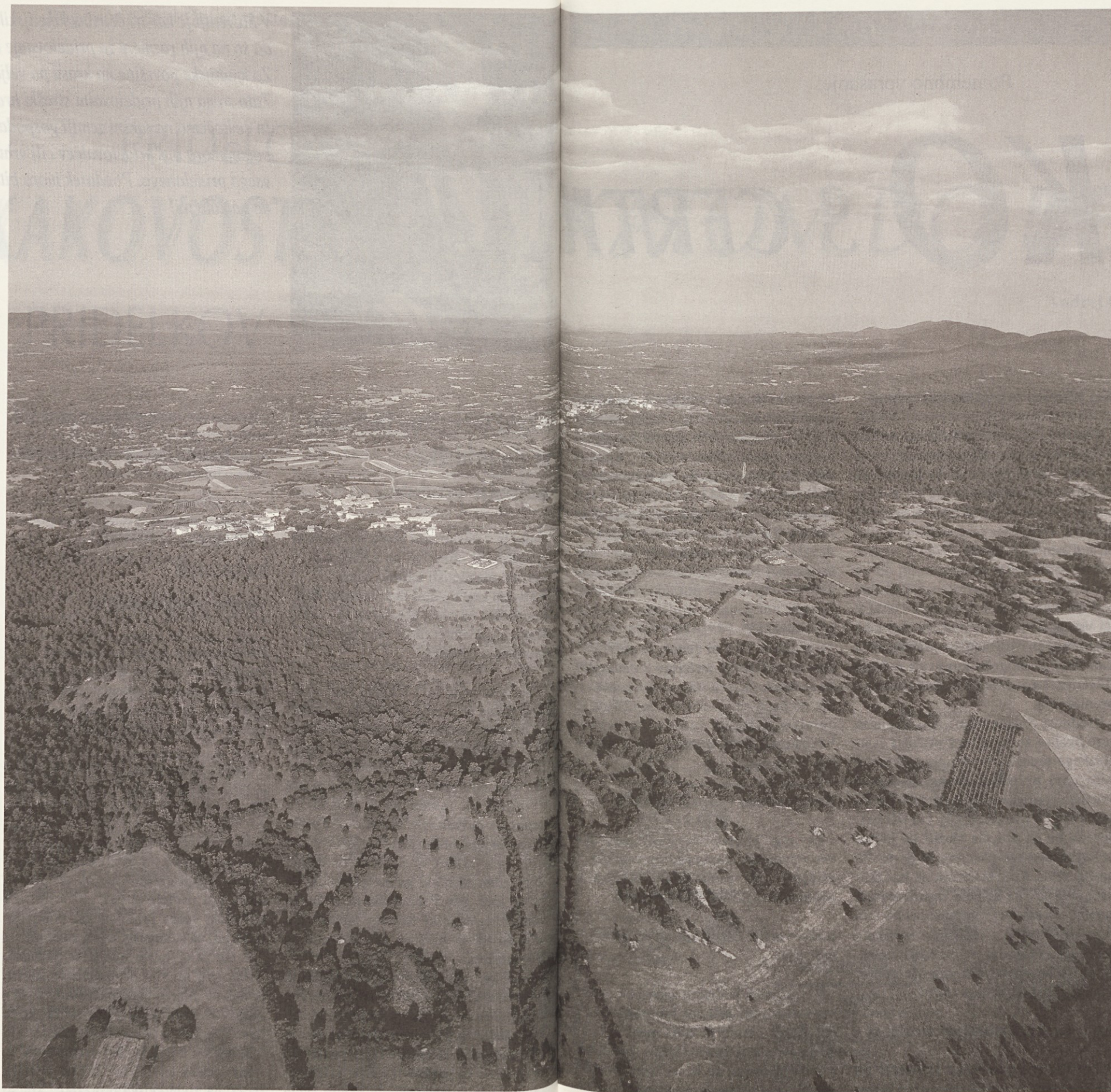
Gozd ima za kras izredno varovalno vlogo, tako na nizkem kakor tudi na visokem krasu. Pametno gozdarjenje na krasu gozd ohranja in krepi, opuščanje kmetovanja in zlasti paše ter košnje pa širi območja s suho travo, povečuje nevarnosti požarov, ki vse prevečkrat uničijo velike gozdne površine in povzročajo nepopravljivo škodo.

Če pa gozda ni, ni njegove varovalne funkcije. Gozd namreč s svojim koreninskim sistemom zadržuje vodo iz oborin, da prehitro ne ponikne. Njegova hidrološka vloga je nenadomestljiva, saj stalno napaja podzemne rezervoarje pitne vode. Brez gozda bi ta voda bistveno hitreje odtekla v podzemlje.

Zaradi vsega tega morata biti na krasu kmetijstvo in gozdarstvo v pravi simbiozi ali sožitju. Nadvlada katerega koli nad drugim je za kras škodljiva!

Država bo tudi v bodoče poskušala spodbujati dejavnosti, ki bodo prispevale k ohranjanju in izboljševanju kakovosti gozda ter s tem tudi k temu, da bo gozd uspešno opravljal svoje varovalne naloge.

Kras je po svojih talnih in klimatskih lastnostih zelo občutljiv in prenese le naravovarne oblike kmetovanja in gozdarjenja. Narava na krasu človekove napake v okolju le počasi ter zelo težko odpravi in ozdravi. Zato so zanj sprejemljive le tiste oblike kmetovanja in gozdarjenja, ki čim manj posegajo po zaščitnih sredstvih za varstvo rastlin in zdravil za varovanje živali.

Na revijo se bomo zanesljivo oprli...

Če ste vsaj bežno prelistali revijo Kras, ste razpoznali njeno vsebinsko naravnost in ekološko ter naravovarstveno zavzetost. Kakšen vtis je naredila na Vas? Kako bi z njo vsaj na območjih s kraškimi značilnostmi spodbujali uresničevanje kmetijske politike, za katero se zavzimate v ministrstvu, ki ga vodite?

Revija ima, kolikor sem jo utegnil pregledati in prebrati, zelo prikupen videz. Tudi vsebinsko je zelo bogata. Njen uspeh pa je odvisen predvsem od tega, kako jo bodo sprejeli prebivalci Krasa. Če bodo v njej in v njenih vsebinah prepoznali sebe, če jo bodo sprejeli za svojo, potem se ne bojim za njeno bodočnost.

Ker je revija Kras vendarle regionalno orientirana in se obrača predvsem k prebivalstvu, ki živi na Krasu in na kraški zemlji, jo bomo pritegnili k sodelovanju pri uresničevanju tistih prvin kmetijske politike, ki jo bomo uveljavljali na kraških območjih. V takih primerih se bomo nanjo zanesljivo oprli!

Ministru za kmetijstvo dr. Jožetu Ostercu se zahvaljujemo za pogovor in izčrpne odgovore!

Uredništvo

Pomembno vprašanje:

KAKO S CERTIFIKATOM DO DENARJA?

Andrej Grims, Nacionalna finančna družba

Kljub temu, da je certifikatska mrzlica dosegla vrhunec in da se včasih zdi, kot da je bilo o privatizacijskih certifikatih povedano že vse, kar je možno o njih povedati, ljudi še vedno tarejo številne dileme in nerešena vprašanja. S tem, ko je država ljudem razdelila certifikate, jih je postavila pred odgovorno dejanje. Če certifikata ne vložijo ali ga vložijo napačno, izgubijo soliden zaslužek, kakršnega bo deležen tisti, ki bo certifikat vložil premišljeno. Očitno je, da bi morala država ljudem poslati hkrati s certifikatom tudi bolj izčrpne informacije o tem, kaj certifikat sploh je, s kakšnim namenom je bil izdan, kakšne so možnosti njegove uporabe in kakšne bodo posledice ob njegovi pravilni ali nepravilni naložbi!

Kaj je razlog za certifikatski cirkus?

Vse se je pričelo z odločitvijo države, da je treba najti družbeni lastniki znane lastnike. Torej nekoga, ki bo kot lastnik ob dobrem gospodarjenju s tem premoženjem deležen tudi ustreznega dobička, ob slabem gospodarjenju z njim pa tudi sam trpel izgubo.

Vse družbeno premoženje, ki je podvrženo procesu privatizacije, je bilo ovrednoteno na dan 1. januarja 1993. V tej vrednosti je država izdala tudi tako imenovane privatizacijske certifikate, s katerimi je mogoče kupovati delnice (lastninske deleže) družbenega premoženja.

Vrednost družbenega premoženja in certifikatov se do konca procesa lastninskega preoblikovanja ne spreminja, zato vam pripada enaka vrednost družbenega premoženja neglede na to, kako hitro vložite svoj certifikat. Seveda pa ga morate vložiti do konca privatizacijskega procesa, to je do 30. junija 1995. Kdor do takrat ne bo izkoristil sredstev na svojem certifikatskem računu, se mu bodo ta izničila. Pa tudi sicer ni smotrno z naložbo certifikata čakati na zadnje dni, saj se lahko zgodi, da ga takrat ne bo več mogoče dobro, ugodno naložiti oziroma vložiti.

Kaj je torej privatizacijski certifikat?

Certifikat je potrdilo o sredstvih na določenem računu. Vse račune (na katere

se privatizacijski certifikati nanašajo) vodi Služba družbenega knjigovodstva (SDK). Na svojem certifikatskem računu imate toliko sredstev, kolikor vam jih pripada glede na vašo starost 5. decembra 1992. Sredstva s tega računa pa lahko uporabite samo za nakup delnic (lastninskih deležev) družbenega premoženja. Pri tem velja še posebej poudariti, da so ti certifikati neprenosljivi. To pomeni, da jih ni mogoče niti podariti, trgovati z njimi pa je nezakonito!

Certifikat torej ni denar, je pa v procesu privatizacije izenačen z denarjem do te mere, da je možno v vseh primerih, ko kupujemo delnice s certifikati, te delnice vplačati tudi z denarjem. Vrednost na certifikatu velja toliko kot v denarju.

Kam je možno vložiti certifikat?

Za vlogo ali naložbo certifikata imate dve možnosti: neposredna naložba v podjetje ali posredna naložba v pooblaščen investicijsko družbo.

Kako vložiti certifikat neposredno v podjetje?

V družbenih podjetjih zaposleni oziroma upokojeni delavci teh podjetij (v nekaterih primerih tudi njihovi ožji družinski člani) lahko vložijo certifikate v svoje podjetje, če se vodstvo podjetja odloči za lastninjenje po metodi interne

razdelitve delnic ali po metodi notranjega odkupa delnic (pri katerem so delavci lahko deležni tudi 50 % popusta).

Če certifikata ne morete ali ne želite vložiti v podjetje, v katerem ste zaposleni oziroma ste bili zaposleni, odločili pa ste se ga vložiti neposredno v podjetje, lahko izbirate med tistimi podjetji, ki se odločijo za javno lastninjenje in ponudijo določen delež svojih delnic širši javnosti.

Komu so namenjene investicijske družbe?

Investicijske družbe niso iznajdba naše države z namenom, da zbirajo certifikate, kot se včasih napačno sliši ali bere v javnosti. Investicijske družbe so na razvitih finančnih trgih že dolgo časa. V investicijske družbe združujejo finančna sredstva ljudje, ki:

- imajo premalo znanja, da bi sami investirali ali vlagali in upravljali s svojimi naložbami;
- jim druge obveznosti onemogočajo sproti, vsak dan spremljati dogodke na trgu kapitala, kar je nujno za zagotavljanje

je varnosti naložbe;

- se preprosto ne želijo ukvarjati s tem finančnim poslom in skrb za upravljanje s svojimi sredstvi prepuščajo drugim.

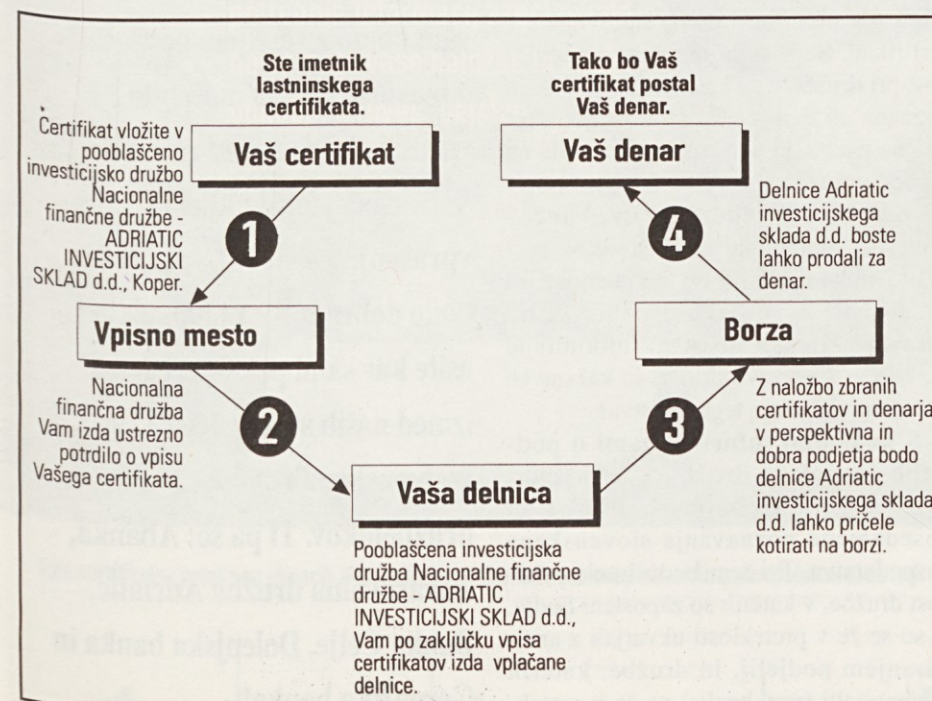
Vsem tem so namenjene investicijske družbe - tako v tujini kakor tudi pri nas.

Pooblaščen investicijske družbe se od navadnih po svoji vlogi praktično ne razlikujejo; pridevnik pooblaščen pove le, da ima taka družba ustrezno pooblastilo za zbiranje certifikatov.

Zakaj na splošno velja, da je naložba (certifikata ali manjših zneskov denarja) v investicijsko družbo bolj varna od neposredne naložbe v podjetje?

Je nekaj neizpodbitnih dejstev, ki potrjujejo trditev v vprašanju!

1. Če vložite ali vlagate neposredno v podjetje, ste v praksi samo njegov mali delničar, ki praviloma lahko le od daleč spremlja, kaj se v podjetju dogaja. Svoje nezadovoljstvo z njegovim poslovanjem lahko običajno izrazite le tako, da delnico podjetja prodate; in še to, seveda, le pod pogojem, če neuspešno poslovanje podjetja zaznate dovolj zgodaj, da je delnico sploh še možno prodati... Investicijske družbe so ponavadi v podjetjih pomembne delničarke, ki neprestano in skrbno bdijo nad njihovim poslovanjem ter se zato lahko praviloma pravočasno odločajo za prodajo rizičnih delnic.

PRIVATIZACIJSKI CERTIFIKATI

2. Tisti, ki sami investirajo ali vlagajo, usmerjajo svoje naložbe v manjše število podjetij. Pogosto celo samo v eno. In kaj se zgodi, če to propade, najbrž ni treba posebej pisati!... Investicijske družbe delijo svoje naložbe v večje število podjetij, zato morebiten propad enega podjetja investitorja ne more močno prizadeti.

3. Ni dovolj le premišljeno investirati. Večina investicij ali naložb zahteva tudi njihov nenehen nadzor in ustrezno ukrepanje, čemur pravimo upravljanje s sredstvi. Velikemu riziku ali tveganju se izpostavlja tisti, ki se z upravljanjem svojih investicij ukvarja ljubiteljsko oziroma priložnostno... Za upravljanje sredstev, zbranih v investicijskih družbah, skrbijo profesionalne skupine strokovnjakov.

4. S tem, ko investirate ali vložite svoja finančna sredstva v podjetje, katerega delnice še ne kotirajo na borzi, se izpostavljate nevarnosti, da te delnice morda na borzi sploh nikdar na bodo kotirale. Ko boste hoteli delnice takega podjetja prodati, ostanete lahko praznih rok... Za delnice investicijskih družb je že z zakonom določeno, da morajo kotirati na borzi. To pomeni, da jih je mogoče na borzi kadarkoli prodati.

Kam torej investirati?

Končna odločitev je seveda prepuščena vsakemu posamezniku, ki ima morda pri investiranju tudi neke svoje, drugačne kriterije... Iz dosedanje prakse o vlaganju certifikatov lahko ugotovimo, da certifikat marsikdo vloži v svoje podjetje zgolj zato, ker se boji, kaj se bo zgodilo, če ga bo vložil drugam, čeprav se mu zaradi tega ne sme nič zgoditi! In podobno se dogaja pri vlaganju v investicijske družbe, ki vabijo ljudi z različnimi reklamami, določena družba pa se jim prikupi zgolj zato, ker jo propagira simpatična punca ali simpatičen fant.

Čeprav smo navedli nekaj nevarnosti neposredne naložbe certifikata v podjetje, pa to nikakor ne pomeni, da je edina pametna naložba v investicijsko družbo! Če se nekdo dovolj spozna na finance, da lahko preceni, katero podjetje je ne samo

danes temveč tudi dolgoročno perspektivno ali obetajoče, se mu naložba v tako podjetje vsekakor lahko obnese bolje, kot če bi ga zaupal kakšni družbi. Še posebej zanimiva je naložba v tako podjetje na podlagi notranjega odkupa, če je možno pri tem doseči pri nakupu delnic 50 % popusta. In velja upoštevati pravilo, da ne gre staviti zgolj na enega konja... Seveda pa naložbo certifikata v investicijsko družbo priporočamo predvsem tistim, ki se uvrščajo v eno izmed skupin, opisanih v odgovorih na vprašanje, komu so namenjene investicijske družbe.

Kako med številnimi investicijskimi družbami prepoznati tiste, ki so vredne zaupanja?

Ker so vse investicijske družbe na novo ustanovljene, jih ne moremo ločiti po njihovem dosedanjem poslovanju. Zato je toliko bolj pomembno, da vsakdo, ki ima namen zaupati certifikat eni izmed družb, preveri:

1. **Kdo stoji za investicijskimi družbami?** - Nekateri družbe imajo za ustanovitelje oziroma družbenike močne in uspešne finančne hiše, ki so v preteklosti že dokazale, da znajo skrbno gospodariti z zbranimi sredstvi. S precejšnjo verjetnostjo lahko prevedemo, da bodo ta znanja prenesle tudi na upravljanje s certifikati. Seveda pa je umestna previdnost pri družbah, za katerimi stojijo malo poznana ali celo nepoznana podjetja ter fizične osebe, ki se še niso uveljavile na področju financ.

2. **Kakšno je vodstvo družbe?** - Uspešno upravljanje vaših sredstev je v veliki meri odvisno od izkušenosti in strokovnosti vodstva družbe, ki bo upravljala zbrana sredstva. Informirajte se, kdo je v vodstvu družbe in kakšne so dosedanje izkušnje tega vodstva!

3. **S kakšnimi informacijami o podjetjih razpolaga družba?** - Uspešnost naložbe bo v veliki meri odvisna od dosedanjega poznavanja slovenskega gospodarstva. Pri tem bodo imele prednost družbe, v katerih so zaposleni ljudje, ki so se že v preteklosti ukvarjali z analiziranjem podjetij, in družbe, katerih ustanovitelji (npr. banke) so že v pretek-

losti spremljali poslovanje slovenskega gospodarstva.

Če boste torej zaupali svoj privatizacijski certifikat eni izmed investicijskih družb, vam lahko zbiranje informacij o naštetih dejavnostih prihrani precejšnje izgube oziroma zagotovi boljše donose. Seveda morate za pravilno odločitev primerjati podatke med več različnimi družbami!

Veliko bi lahko napisali o privatizaciji, certifikatu in možnostih za njegovo naložbo. Vendar upamo, da bo tudi ta sestavek marsikomu olajšal odločitev in pomagal, da bo izbral čim bolj pravilno in si s tem zagotovil njeno nadpovprečno donosnost.

Sodelavci Nacionalne finančne vam bomo z veseljem poskušali odgovoriti na vsa morebitna vprašanja, ki se vam zastavljajo. Vsi vaši telefonski klici in vprašanja na št. 061/131-10-88 bodo dobrodošli! Lahko pa se zglasite kar sami pri katerem koli izmed naših svetovalcev, ki so v vseh poslovnih enotah naših družbenikov. Ti pa so: Abanka, Zavarovalna družba Adriatic, Banka Celje, Dolenjska banka in Gorenjska banka!

Vpišite svoj certifikat v sklad, kjer za uspešnost naložbe jamči

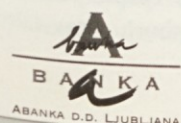
NACIONALNA FINANČNA DRUŽBA

Finančna stabilnost in
neposreden dostop do vseh
potrebnih informacij zagotavljata,
da varnost vaše naložbe ni zgolj
obljuba, temveč dejstvo."

Stanislav Valant, direktor družbe

Vpis certifikatov poteka na okencih ekspozitur in poslovalnic naslednjih bank in zavarovalnice, ki so tudi ustanovitelji Nacionalne finančne družbe:

ZAŠČITA

KRASA IN TURISTIČNIH JAM -

KDAJ?

dr. France Habe

Naš kras med Ljubljanskim barjem in Tržaškim zalivom ne nosi zastonj imena klasični kras. Tod je na tisoče kraških jam, znanih po svojem kapniškem bogastvu, drugih posebnostih in lepoti... Ob spoznavanju kraškega površja in podzemlja je nastala nova veda - speleologija ali jamoslovje, nauk o podzemeljskih jamah.

Da bi zavarovali bogastvo podzemskih jam, so Postojnsko jamo že ob njenem odkritju zavarovali pred vsakršnimi poskusi ropanja njenega kapniškega bogastva z njenim zaprtjem. Tako je jamska komisija (Grottenkommission) Postojnske jame že leta 1824 sestavila poseben statut, v katerem je med drugimi tudi člen o varstvu kapnikov. Kljub temu pa so se na stojnicah pred jamo vse do prihoda I.A.Perka leta 1909 za njenega direktorja prodajali v kraških jamah nalomljene kapnike.

Pravo družbeno skrb za zaščito kapnikov poznamo šele od leta 1910, ko so v Ljubljani ustanovili Društvo za raziskovanje jam.

Notranjski regijski park

Naš kraški svet doživlja z vedno večjo urbanizacijo in industrializacijo zlasti po drugi svetovni vojni ter z naraščanjem turizma škodljive posege na površini in v podzemlju. Zato je Zavod za varstvo narave Slovenije že leta 1961 predstavil zamisel za ustanovitev Notranjskega kraškega parka v porečju Ljublanice in Kraškega parka na Divaško-sežanskem krasu okrog Škocjanskih jam, toda

Dr. France Habe

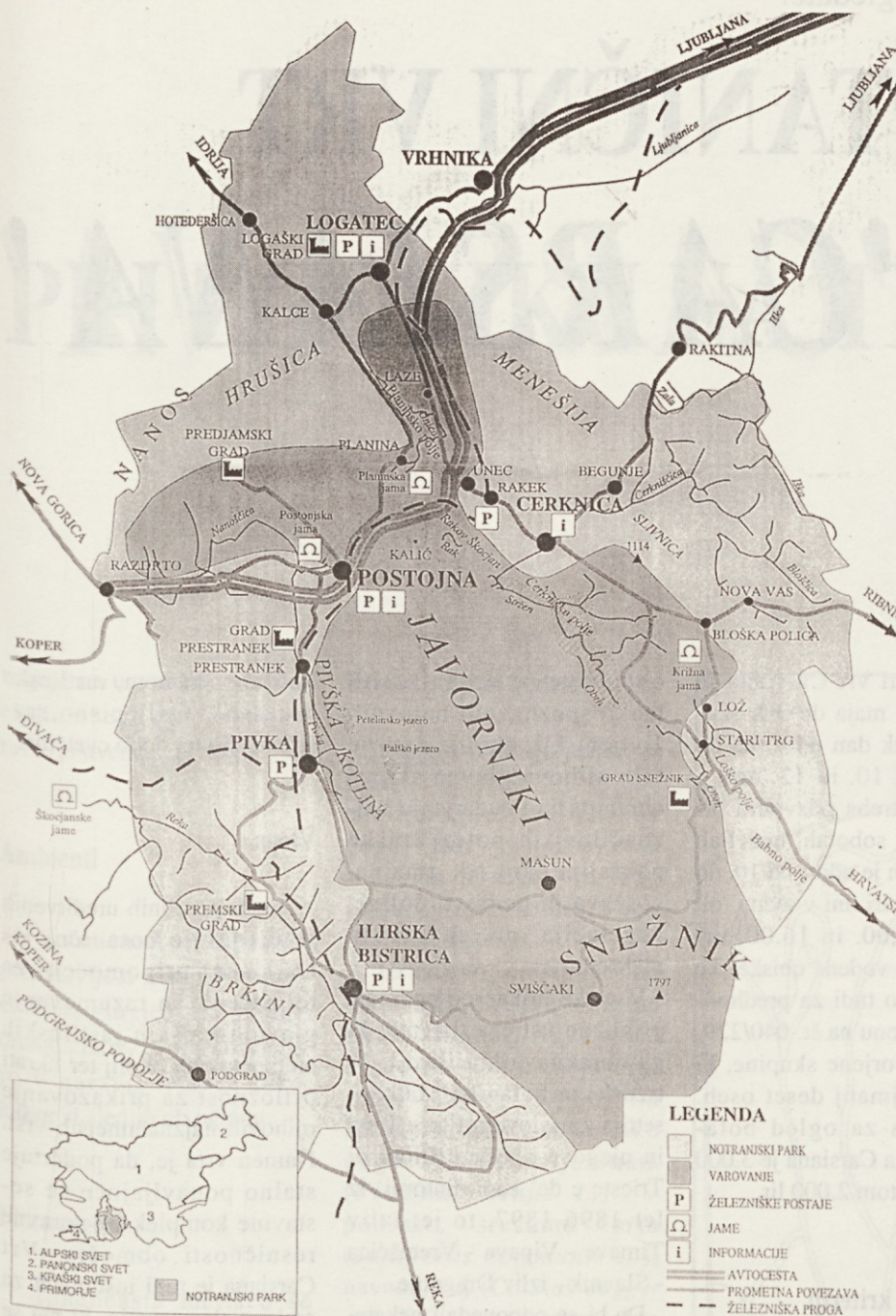
zamisel o ustanovitvi teh dveh kraških parkov je ostala na papirju. Šele po letu 1983 so zaznavni prvi začetki organiziranja Notranjskega regijskega parka v zavodu AREA, ki ga je ministrstvo za znanost in tehnologijo registriralo leta 1992 kot raziskovalno podjetje.

Tako je bil s soglasjem vseh kraških občin na območju porečja Ljublanice ustanovljen Notranjski regijski park, ki

obsega vsa tri kraška polja (Cerkniško, Planinsko in Loško), Rakov Škocjan in kraški svet Pivške kotline. Poleg strožjega varovanega območja spada k parku še biosferno območje (življenjsko območje živih bitij), ki s svojimi naravnimi procesi vpliva na zavarovano območje.

Seveda Notranjskega regijskega parka ne moremo primerjati s Triglavskim narodnim parkom. Notranjski regijski (pokrajinski) park je močno poseljen, razteza se na območju več občin, turistično je zelo obiskan - zlasti Cerkniško jezero, Postojnska jama in Predjama - in preprečen je s številnimi prometnicami, ki vodijo proti morju. Podzemeljsko bogastvo tega območja pa je izredno, saj je pod samo kakšnimi 20 kvadratnimi kilometri površine med Postojno in Planino kar 40 kilometrov podzemeljskih prostorov. V vsem parku je še na tisoče jam in brezen ter povrhu še ponikalnica Ljublanica, ki se v svojem toku skozi kraški svet pojavlja pod sedmimi imeni.

In vendar to izredno bogastvo podzemeljskega sveta čaka v novi državi Sloveniji že tri leta na zakon o jamah, pa tudi zakon o parku še vedno čaka na sprejetje v državnem zboru. Prav tako

Divaško-sežanskega krasa šele v osnutku. Njegovo središče naj bi bile Škocjanske jame, ki so bile kot edina evropska turistična jama leta 1989 sprejete v seznam naravne in kulturne dediščine Unesca.

Ta slovenski pokrajinski park naj bi obsegal poleg zaščitenege škocjanskega podzemlja tudi 2,5 kilometra dolg Vremski kanjon pred jamo in območje Krasa, na katerem je na kvadratni kilometer površine do sto kraških vrtač in veliko število jam ter brezen. Med take jame vsekakor sodi kapniško bogata Vilenica, turistično poznana že od leta 1633, ki je zadnje čase tudi simbol mednarodne literarne nagrade.

Seveda bo treba nosilcu Kraškega regijskega parka priznati status samostojne ustanove, neodvisno od podjetja HTG - hoteli, turizem in gostinstvo iz Sežane.

Še prav posebno varstveno nalogo lahko pripišemo bodočemu Kraškemu regijskemu (pokrajinskemu) parku zaradi podzemnih voda, ki oskrbujejo z vodo podjetje Kraški vodovod iz Sežane, in lahko onesnažujejo hkrati vse vodne izvire Tržaškega zaliva.

Zamisli o mednarodnem kraškem parku

Po pobudi "Ekološki gradbeni kamni za naš skupni dom Evropa" (Ecological Bricks for our common House of Europe) je Mednarodna speleološka unija (združuje 60 kraških držav, med njimi tudi Slovenijo, ki je bila sprejeta v njeno članstvo leta 1993) prevzela organizacijo mednarodnega kraškega parka na območju matičnega in Tržaškega krasa na območjih Slovenije in Italije. Že pred dvema letoma se je njena komisija za zaščito krasa in turistične jame (vodi jo član Jamarske zveze Slovenije) večkrat pogovarjala s tržaško sekcijo Wide Fund for Nature v Trstu in Miramaru o ustanovitvi takšnega parka. Žal pa so mednarodne politične razmere v zadnjem času pretrgale snovanje mednarodnega kraškega parka, ki bi bil prav gotovo zelo koristen za klasični kras pri nas, v Sloveniji, in onstran meje, v Italiji!

tera nevšečnost, saj bodo vsi posegi v zvezi s tem zadevali ob interese gostonaseljenega prebivalstva.

Kraški regijski park

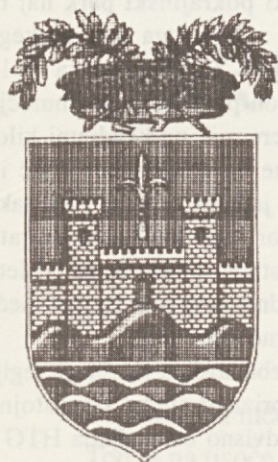
Medtem ko ima Notranjski regijski park že svoje ustaljene in priznane oblike, je tako imenovani Kraški regijski park okrog Škocjanskih jam na območju

ves ta kraški prostor od roba Ljubljanskega barja do slovensko-italijanske meje na Sežanskem krasu še vedno čaka na pravo, urejeno deponijo za odpadke, s katero se bo nehala dosedanje škodljivo uničevanje površinskega kraškega sveta, zlasti še podzemlja s kraškimi vodotoki, ki predstavljajo vir življenja.

Pred podjetjem AREA iz Cerknice je pri varovanju tega prostora še marsika-

Priporočamo, da si ogledate:

BOTANIČNI VRT "CARSIANA"

*Na kraški planoti
ob pokrajinski cesti med
Gabrovcem in Zgonikom,
18 kilometrov zahodno
od Trsta, je botanični vrt
Carsiana. Ustanovili so
ga leta 1964 na pobudo
skupinice strokovnjakov
in ljubiteljev kraške flore.
Tako ime so izbrali, da bi
ohranili in zbrali
najznačilnejše kraške
rastline ter ustvarili
idealno vez z botaničnim
vrtom Juliana v Trenti,
kjer je predstavljena flora
Juljskih Alp.
Z botaničnim vrtom
Carsiana upravlja
pokrajina Trst.
Njegov lastnik je
Gianfranco Gioitti.*

Botanični vrt Carsiana je odprt od 1. maja do 30. septembra vsak dan od torka do petka med 10. in 12. uro, s tem da je treba pozvoniti pri vhodu. Ob sobotah, nedeljah in praznikih je odprt od 10. do 18. ure. Te tri dni v tednu ob 10.30., 15.00. in 16.00. uri nudijo tudi vodene obiske. Te organizirajo tudi za predhodno po telefonu na št. 040/229-573 dogovorjene skupine, ki štejejo najmanj deset oseb. Vstopnica za ogled botaničnega vrta Carsiana je 3.000 lir, s popustom 2.000 lir.

Ureditveni kriteriji

Pobudniki in organizatorji botaničnega vrta Carsiana so se odpovedali tradicionalnemu kriteriju urejanja zbirk živečih vrst rastlin na podlagi botanične sistematike. Taka ureditev, ki se praviloma uporablja v skoraj vseh botaničnih vrtovih, ima svojo didaktično ali poučno vlogo v velikih ustanovah, medtem ko je danes vse bolj pomembno obračati se k širšemu

občinstvu z organizacijo lahko spoznavnih naravnih življenjskih okolij. Zato je bila njihova glavna skrb v ohranitvi in poudarjanju najznačilnejših potez kraške pokrajine, kot so: gmajna, goščava in podrast, doline, vegetacija po skalah in meliščih.

V parku prikazano področje približno ustreza tistemu, ki ga obravnava klasično delo tržaškega botanika Marchesettija z naslovom Flora Trsta in njegove okolice (Flora di Trieste e de' suoi dintorni) iz let 1896-1897, to je: izliv Timave - Vipava - Vremščica - Slavnik - izliv Dragonje.

Da bi se odpovedali nekaterim zelo značilnim vrstam visokega Krasa, se je ta meja premaknila čez Vipavsko dolino do prvih vzpetin Trnovskega gozda, Hrušice in Nanoške planote.

Obiskovalec se srečuje z dvojno označitvijo. Prva opisuje značilnosti kraške pokrajine, ki si sledijo ob ogledu, druga pa označuje posamezne vrste rastlin z znanstvenima imenoma, in kjer je bilo mogoče, tudi z

ljudskim imenom, rastlinsko družino, zemljepisno razširjenostjo ter dobo cvetenja.

Vloga

Zaradi posebnih ureditvenih kriterijev je botanični vrt Carsiana pripomoček za tolmačenje in razumevanje glavnih kraških rastlinskih ambientov ali okolij ter hkrati priložnost za prikazovanje njihovih najznačilnejših vrst. Namen vrta je, da poudarja stalno ponavljajoče se sestavine kompleksne naravne resničnosti območja. Vrt Carsiana je tudi inštrument za ambientalno vzgojo, ki naj se poglobi v zavest prebivalstva, ter tako pripomore k pravilnemu odnosu do ozemlja in uporabe njegovih naravnih virov.

Ustanovitelji in lastnik vrta želijo, da bi vse kulturne pobude na Krasu (jama pri Briščikih, Kraška hiša, Kraški muzej, ostanki starodavnih gradišč pri Slivnem itn.) med seboj povezali, ker bi tako nudile stalno mrežo storitev na področju ambientalne

PRI ZGONIKU NA TRŽAŠKEM

vzgoje za uresničitev večdisciplinarnega etnološko-naravovarstvenega pristopa.

Ambienti

V botaničnem vrtu Carsiana predstavljeni rastlinski ambienti niso urejeni na podlagi dinamizmov, ki jih povezujejo v naravi, temveč tako, kakor si sledijo ob ogledu.

Flora melišč

Apnenčasta melišča se tvorijo ob vznožjih kraških planot. Na našem območju so najizrazitejša v dolini Glinščice, na Nanosu in na območju Trnovske planote.

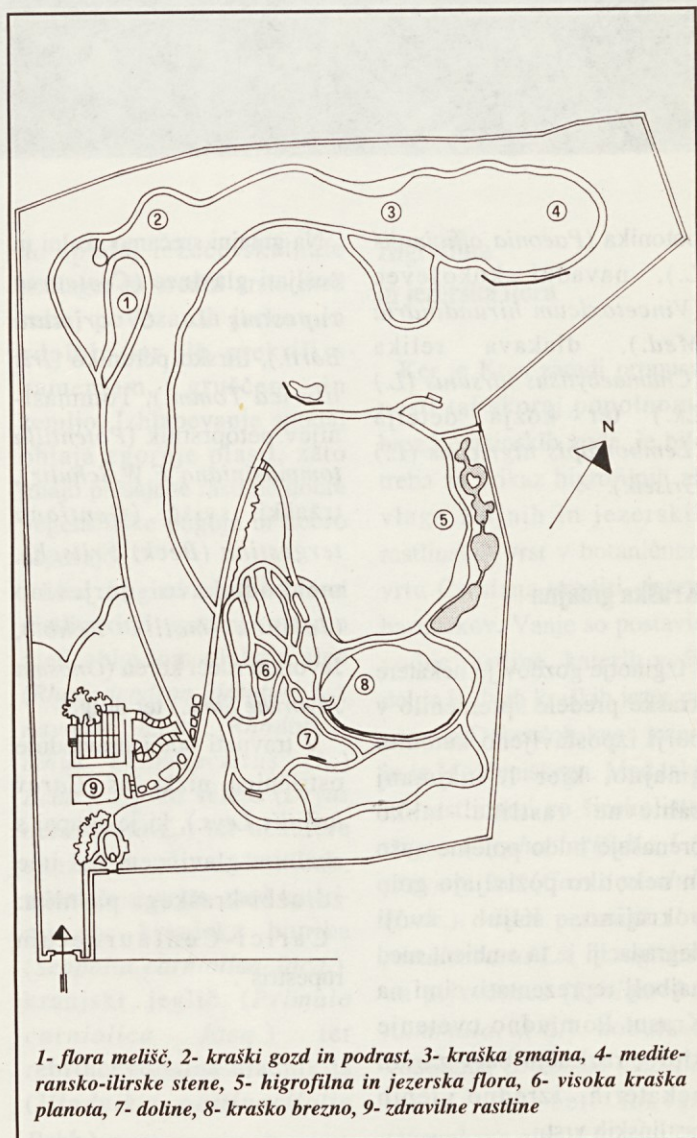
Na meliščih v parku srečamo skupino rastlinskih vrst, ki so se prilagodile temu izredno negostoljubnemu okolju. Pri nas so te vrste floristična redkost. Njihova razširjenost je omejena na Dinarsko območje.

Kraški gozd in podrast

Splošno mnenje je, da je Kras v bronasti dobi in v neolitiku prekrival hrastov gozd. Ker ga je človek sčasoma posekal, je tako povzročil njegovo degradacijo ali opustošenje.

Hrastovo mesto je do današnjih dni prevzela na Krasu najbolj razširjena drevesna vrsta, to je črni gaber (*Ostrya carpinifolia Scop.*) skupaj s prav tako pogostim malim jesenom (*Fraxinus ornus L.*). V podrasti srečamo brin (*Juniperus communis L.*), navadni ruj (*Cotinus coggygria Scop.*), enovratni glog (*Crataegus monogyna Jacq.*) ter nekaj drugih grmovnatih vrst.

Travnato odejo tvori zvečine jesenska vilovina (*Sesleria autumnalis Kern.*). Zaradi stalne prisotnosti te trave in črnega gabra je dobila ta združba ime "Seslerio-Ostryetum carpinifoliae". Med ostalimi vrstami te združbe se pojavljajo ostrolistni beluš (*Asparagus acutifolius L.*), navadna

1- flora melišč, 2- kraški gozd in podrast, 3- kraška gmajna, 4- mediteransko-ilirske stene, 5- higrofilna in jezerska flora, 6- visoka kraška planota, 7- doline, 8- kraško brezno, 9- zdravilne rastline

potonika (*Paeonia officinalis* L.), navadni kokoševcevec (*Vincetoxicum hirundinaria* Med.), dlakava relikva (*Chamaecytisus hirsutus* (L.) Lk.) ter kozja detelja (*Lembotropis nigricans* (L.) Griseb.).

Kraška gmajna

Izginotje gozdov je nekatere kraške predele spremenilo v burji izpostavljeno kamnito gmajno, kjer le najmanj zahtevne rastline lahko prenašajo hudo poletno sušo in nekoliko poživljajo golo pokrajino. Kljub svoji degradaciji je ta ambient med najbolj reprezentativnimi na Krasu. Pomladno cvetenje kipi v razkošju barv zaradi nekaterih izredno lepih rastlinskih vrst.

Na gmajni srečamo skalni in češljati glavinec (*Centaurea rupestris* L., *C. cristata* Bartl.), ilirsko peruniko (*Iris illyrica* Tomm.), Tommasinijev petoprstnik (*Potentilla tommasiniana* F.W.Schultz), tržaški svišč (*Gentiana tergestina* (Beck) Fritsch), mehkodlakavo jurjevino (*Jurinea mollis* Rchb.), Javorkin rdeči koren (*Onosma Javorkae* Simk.) ter druge.

V travnati odeji prevladuje ostričnica, nizki šaš (*Carex humilis* Leys.), ki je skupaj s skalnim glavincem dal ime združbi kraškega pašnika: "Carici-Centaureetum rupestris".

Mediteransko-ilirske stene

Na stenah skalnega nabrežja srečamo zanimive vegetacijske združbe, katerih značilnost je, da vsebujejo številne vrste z dalmatinske in kvarnerske obale, ki imajo na našem območju skrajno severno mejo svoje razsežnosti.

Značilnosti mediteranskega ambienta dajejo žajbelj (*Salvia officinalis* L.), Wulfenov mleček (*Euphorbia Wulfenii* Hoppe ex Koch), terebint (*Pistacia terebinthus* L.), navadna mirta (*Myrtus communis* L.), črničevje (*Quercus ilex* L.) ozki smilaks (*Smilax aspera* L.) in divji brošč (*Rubia Peregrina* L.).

Ker je to naravno združbo zelo težko reproducirati ali umetno ustvariti, so v vrtu zbrani le njeni najznačilnejši predstavniki.

Dolina

V globljih kraških dolinah je zanimiv pojav toplotna inverzija ali toplotni preobrat, zaradi katerega v njih zastaja hladen in vlažen zrak... Tudi v dolini vrta Carsianana lahko obiskovalec spozna ta zelo razširjeni kraški fenomen ali nenavadni pojav!

Na pobočju doline, ki je obrnjena proti severu, rastejo številne vrste bukovega gozda, le da med njimi ni bukve. Iz tega sklepajo, da so v stoletjih spreminjajoče se klimatske ali podnebne razmere potisnile to drevo v notranjost ali v višine, kjer ima boljše pogoje za svoje potrebe, kar se temperature in vlage tiče. Bukev nadomešča beli gaber (*Carpinus betulus* L.), ki se ponavadi ne pojavlja na obzorju kraške planote,

Zemljišče, na katerem je botanični vrt Carsiana, so izbrali zaradi njegovih naravnih značilnosti.

Je že samo po sebi primerek kraškega okolja z obsežno vrtačo, z naravnimi brezni in s površinskimi kraškimi pojavi (grize in škrapljišča) ob robovih. V vrtači s svojevrstno mikroklimo, ki jo povzroča termična inverzija, rastejo tudi vrste, ki so značilne za ves gorski Kras.

Botanični vrt Carsiana meri 5.000 kvadratnih metrov površine in prikazuje kar 600 rastlinskih vrst, izbranih z območja izliv Timave - Vipava - Vremščica - Slavnika - izliv Dragonje (po slovitem delu Carla Marchesettija (1850-1929) "Flora Trsta in njegove okolice (Flora di Trieste e de' suoi dintorni) iz let 1986-1987. To je območje, ki meri 1.100 kvadratnih kilometrov površine in se ponaša s približno 1.600 rastlinskimi vrstami!

kjer ne more kljubovati suši, najde pa zase ugodne pogoje v nekaterih dolinah.

V podrasti bomo opazili številne evropske gorske vrste, med katerimi raste v precejšnji množini navadni kopitnik (*Asarum europaeum* L.). Prisotnost obeh omenjenih vrst daje ime gozdnati združbi doline: "Asaro-Carpinetum betuli". V tej združbi, kakor je omenjeno pri podrasti, uspevajo številne vrste, ki so praviloma vezane na prisotnost bukve. med njimi: pasji zob (*Erythronium dens-canis* L.), navadna vijolica (*Viola mirabilis* L.), podlesna vetrnica (*Anemone nemorosa* L.), navadna polžarka (*Isopyrum thalictroides* L.), dvolistna morska čebulica (*Scilla bifolia* L.), votli petelinček (*Corydalis cava* (L.) Schweigg. & Koerte), kraška meteljka (*Medicago carstiensis* Jacq.).

Deloma so bile te vrste že prisotne v naravnem okolju, druge pa, ki spadajo v združbo, so pozneje čimbolj izpopolnile vegetacijo doline.

Sploh je mogoče trditi, da so doline kontinentalni ali celinski ambient, ki se vključuje v submediteransko podnebje planote.

Visoke kraške planote

Del južnega pobočja doline, ki je obrnjeno proti severu, je poraščen z nekaterimi značilnimi vrstami notranjega gorskega Krasa.

Ta predel vrta je zahteval res posebno ureditev... Dovolj je, če pomislimo na toplo in suho poletno podnebje našega Krasa, pa takoj razumemo, da bi te rastlinske vrste kaj kmalu shirale, če bi ne bile našle primernih pogojev, kar se hladu in vlage tiče...

Potem, ko so zemljo izkopali

do spodaj ležeče skalnate podlage, so uredili vrsto med seboj povezanih jarkov in vdolbin ter jih prekrili s kamenjem, gruščem in zemljo. Izhlapovanje spodaj ohlaja zgornje plasti, zato imajo presajene rastline dobre vegetacijske pogoje in dobro uspevajo.

Med drugimi manj znanimi rastlinskimi vrstami srečamo med obhodom dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum* L.), navadni slečnik (*Rhodothamnus chamaecistus* (L.) Rchb.), alpsko veleso (*Dryas octopetala* L.) ter nekatere zanimive ali endemične, udomačene vrste, med katerimi so: kranjska bunika (*Scopolia carniolica* Jacq.), kranjski jeglič (*Primula carniolica* Jacq.) ter rebrinčevolistna hladnikija (*Hladnikia pastinacifolia* Rchb.)

Higrofilna in jezerska flora

Ker je Kras zaradi propustnosti tal skoraj popolnoma brez površinskih voda, je bilo treba za prikaz higrofilnih ali vlage željnih in jezerskih rastlinskih vrst v botaničnem vrtu Carsiana urediti sistem bazenčkov. Vanje so postavili vodne rastline, katerih večji del je iz dveh kraških jezer pri nas - iz Doberdobskega jezera in iz Moščenškega. Med takimi rastlinami so širokolistni rogoz (*Typha latifolia* L.), previsni šaš (*Carex pendula* Huds.), vodna perunika (*Iris pseudoacorus* L.), okroglostna pijavčnica (*Lysimachia nummularia* L.), kobulasta vodoljuba (*Butomus umbellatus* L.) in beli lokvanj (*Nymphaea alba* L.)

Vpliv gozda
na sprenminjanje
krajine...

Evgenij Azarov

*Predstaviti črni bor
v celotnem spektru pomenov,
ki jih ima ta drevesna vrsta
v svoji geografski, ekološki,
gospodarski, socialni, krajinski,
prostorski in zgodovinski
razsežnosti za Kras in Kraševce,
je vse prej kot lahka naloga.*

*Tako temeljitih
in usodnih degradacijskih
ali slabšalnih procesov
na tako velikih površinah,
kot jih predstavlja Kras,
namreč pri nas še nikjer ni bilo.*

*Celotno območje od morja
do obronkov gora
je bilo še v prejšnjem stoletju
gola kamnita puščava.*

*Če pa je bilo območje Krasa
nekdanj res lesno surovinsko
zaledje priobalnega pasu,
kot trdi več avtorjev,
ki so proučevali to območje,
so morale pred tem tod pre-
vladovati bistveno ugodnejše
razmere za rast drevja in za
uspevanje kmetijskih kultur...*

Evgenij Azarov, dipl.inž. gozdarstva -
zaposlen na Gozdarskem inštitutu
Slovenije v Ljubljani

ČRNI BOR NA KRASU

Pogozdovanje nad Juršičem
konec prejšnjega stoletja.

Vzroki za opustošenje gozdov na Krasu

Po analizi redkih fragmentov ali ostankov ohranjenih gozdov sklepamo, da so na Krasu prevladovali hrastovi gozdovi vse do dobe kovin in gradišč (Poldini, 1972). Vse močnejša človekova prisotnost, posebej še njegova usmeritev v pašništvo (ovce, koze), ki je bilo zaradi omejenih kmetijskih tal nujno, je vodilo v postopno degradacijo, pustošenje gozda in kraških tal.

Gozd, kolikor se je ša ohranil, se je iz prvotne srednjeevropske vegetacije postopno spreminjal v ilirsko-kraško vegetacijo s prevlado črnega gabra in malega jesena (Poldini, 1972).

Dokazano je, da je bilo območje Krasa že zelo zgodaj poseljeno, vendar vse do 16. stoletja na njem ni bilo prekomernih sečenj ali devastacij, to je opustošenje (Prebevšek, 1991). Že J.V. Valvasor (1689) pa je pri opisovanju Krasa omenil "veliko pomanjkanje lesa". Tudi H.Guttemberga, gozdarskega svetnika v Trstu, je v 19. stoletju presunil "žalostni" videz pokrajine. "...Povsod kamnite površine brez vegetacije, iz katerih, podobno kot v puščavi, le tu in tam izstopajo male zelene oaze" (povzel Udovič, 1993).

Pri širjenju pašnikov je bila primarna uporaba ognja, saj se je s tem površina očistila drevja in grmovja, pa tudi pognojila z mineralnimi gnojili.. Ogenj - namerni ali nenamerni - je v tej občutljivi krajini gotovo pripomogel k njeni degradaciji vsaj toliko, kot je k temu pripomoglo prekomerno izkoriščanje gozdov.

Vse te procese je pospeševalo vse hujše pomanjkanje lesa za kurjavo, za kuhanje oglja, za nosilne stavbne pilote, za stavbni les in za les, namenjen gradnji trgovskih in vojnih ladij.

Z izsuševanjem zemlje in z zakraševanjem (izpiranjem v globine, površinsko erozijo, erozijo zaradi vetra) se je degradacijski proces navsezadnje končal. In vse gostejša poselitev, vse večje število ovac in koz je privedlo do končnih razmer, v katerih naravi ni bilo mogoče nič več vzeti.

Vzroki za zaščito gozdov in prvi poskusi ogozditve

Ob prelomu stoletja (okrog leta 1900) pa se je pričel povratni proces, ki ga je kot pionir pričel prav črni bor. Z njim so dosegli izredne pogozdovne uspehe in

korenito spremenili dotedanji ekološki in gospodarski razvoj kraške pokrajine.

Deželni vladarji so že zelo zgodaj poskušali zaščititi gozdove pred uničenjem. Za Vojvodino Kranjsko, ki je nekdanj obsegala tudi velik del Primorske, je pomemben gozdni red iz leta 1771, ki je prvi vseboval - poleg policijskih - tudi gozdnogojitvene ukrepe in smotrna navodila za gospodarjenje z gozdom in lesom (v slovenščini!). V 16. in 42. členu predpisuje obnovo goličav na Krasu. Vendar je bila do njegove sistematične in trajne ogozditve pot še dolga.

Zanimivo je, da so bili že prvotni razlogi za ogozditve razgaljene pokrajine, "v kateri je gospodarila orkanska burja, suša in neznosna poletna pripeka", predvsem ekološko-socialni in manj lesnoproizvodni. Jože Apih v knjigi "Naš cesar", ki jo je izdala Mohorjeva družba v Celovcu leta 1889, piše: "Gozd ima neizmeren

vpliv na podnebje, na vreme in gospodarstvo po gorah, kakor po dolinah; kajti v gorah izvirajo potoki in reke in te so tem rednejše, čim več je gozdov". Ko so se pričele resne razprave med izobraženci in strokovnjaki v prizadetih občinah in v deželnih zborih (1865), so bila osnovna vprašanja o nujnosti pogozdovanja krasa naslednja:

1. Ali je kras sploh mogoče ogozdit?
2. Kako kras ogozdit?
3. Kakšen svet naj bi pogozdili?
4. Kako naj bi oblast pogozdovanje pospešila?

Glede prvega vprašanja so bila tedanja mnenja soglasna: Kras je mogoče ogozdit, če "vse, kar zraste, v miru ostane, in da zrasla trava in odpadlo listje v pomnoženje na tleh segnijo; ako se samoraščenemu lesu pridruži borovje..., ktero veliko pripomore zboljšanju tal,...

čvrsto raste in obilo koristnega lesa donaja za kurjavo in brodovje... Odgojeni gozdi...bodo krojili burji silno moč in zavetje delali polju; solnce ne bo zemlje prehudo prepekalo in sušilo; na vlažni zemlji se bo več poljskega pridelka in krme dobivalo; hlad po gozdih bo oblake na se vlekel, da več dežja pade"(Apih, 1889).

Glede drugega vprašanja je bilo dogovorjeno, da se mora "svet, namenjen za pogozdovanje, ograditi, paša v njem in vsaka druga raba prenehati, da se kolikor mogoče sam zaraste, in koder ni les gosto pognal, naj se pomaga s sadikami. Za zboljšanje in pomnoženje zemlje se je priporočal posebni črni bor, čegar les je posebne vrednosti za brodovje".

Za ogozdovanje so določili v okolici tržaških pašnikov tretjino, za ostale Kraševce, "ki svoj živež vlečejo z njiv, travnikov in pašnikov", pa naj njihove soseske določijo del svojih skupnih pašnikov (gmajn), "kar mogoče po vrhu ležeče kamenje potrebijjo, s suhim zidom ogradijo in v njem pasti prenehajo" (Anko, 1885).

Pogozdovna akcija 1881-1910

Leta 1880 je bila gozdnatost Postojnskega okraja, kamor so spadale sedanji občini Postojna in Ilirska Bistrica ter deli občin Sežana in Ajdovščina, 26 %, ekstenzivnih pašnikov in nerodovitnih zemljišč pa je bilo 29 % (Udovič, 1993). Delež kmečkega prebivalstva je bil v začetku prejšnjega stoletja 90 %, v začetku tega stoletja pa je bil še zmeraj 75 %. Živinoreja je bila eksis-

tenčnega pomena za preživetje tedanje-
ga prenaseljenega Krasa (Gašperšič;
Winkler, 1986).

Po nešteti poskusih sadnje in setve
avtohtonih drevesnih vrst listavcev, ki so
vsi propadli, je Josip Koller leta 1859
prvič v praksi dokazal, da je naš kras
možno ogozdit, saj mu je uspela
ogozditev manjšega kompleksa kraškega
zemljišča pri Bazovici nad Trstom s sad-
njo črnega bora (*Pinus nigra* var. *austriaca*
Arnold). Sicer je imel Koller že
nekatero izkušnje, ki si jih je pridobil na
svojem prejšnjem službenem mestu v
državnih gozdovih Cornerja pri Bujah
(Udovič, 1993).

Prve izvedbene načrte za ponovno
ogozditev Istrskega (1842) in Tržaško-
goriškega (1850) Krasa je sestavil
daljnovidni tehnični in gozdarski veleum
Josef Ressel, ko je bil leta 1821
premeščen v Trst. Njegova glavna naloga
je sicer bila, kako preskrbeti dovolj
potrebne lesa za gradnjo avstrijskega
trgovskega in vojnega ladjevja. Ob tem
je pravilno ocenil, da problem krasa ni
samo goznotehnični in gozdno-gospo-
darski, temveč da je to še bolj socialno-
ekonomski problem kraških pokrajin.
Zanimivo je, da je za predkulturo na
golem kamenju priporočal brin (Sevnik,
1975).

Zakon o pogozdovanju Krasa za deželo
Kranjsko je bil sprejet leta 1885. Prva
pogozdovanja po tem zakonu so bila
opravljena leta 1889. In v naslednjih tri-
indvajsetih letih je bilo ogozdenih
2.657,06 hektarjev golega sveta pred-
vsem s črnim borom.

Četrtnina vseh posajenih sadik se je
posušila zaradi poletnih suš - kljub temu,
da so v sadilne jamice prinašali rodovit-
no zemljo. Vse posušene sadike so nado-
mestili z novimi, kar je prvotno število
sadike skoraj podvojilo.

Skupaj je bilo posajenih in podsajenih
45.710.727 sadike ali kakšnih dva mili-
jona vsako leto. Sodelovalo je 56.835
ljudi, ki so delali 289.440 delovnih ur.

Celotna ogozdovalna akcija je stala več
kot milijon takratnih kron (Za primerja-
vo: en par moških čevljev je stal 6 kron!)
ali 389 kron na en hektar (900.000
sedanjih naših SIT na en hektar!).

Sadike so dobavljale takratne državne
drevesnice po režijski ceni. Prevoz je
opravila železnica brezplačno. Tudi sicer

je država krila kar tri četrtine vseh
stroškov pogozdovanja (Udovič, 1993).

Pogozdovanje je uspešno napredovalo
vse do prve svetovne vojne. Ponoven
razmah je doživelo šele po drugi sve-
tovni vojni (1947-1955), vendar je tedaj
že močno napredovalo tudi naravno
širjenje črnega bora iz starejših nasadov.
Leta 1952 so tudi prvič uspeli s setvijo
semena, s čimer se je uveljavil nov,
cenejši način ogozdanja Krasa.

Težnje povojnega razvoja Krasa in njegove perspektive...

Opuščanje kmetovanja, strukturne spre-
membe v zaposlovanju, koncentracija
ljudi v večjih naseljenih centrih in na-
ravno širjenje bora ima v zadnjih
desetletjih za posledico izredno naglo
napredovanje gozda. Danes je polovica

kraškega sveta že pod gozdno odejo,
tretjino od tega zavzemajo sestoje črnega
bora, dve tretjini pa zavzemajo listavci.
Po vseh nakazovalcih sodeč se bo proces
zaraščanja krasa še nadaljeval. In to vse
hitreje! V perspektivi bo Kras verjetno
ena izmed najbolj gozdnatih pokrajin v
Sloveniji. Seveda bo tudi gospodarjenje s
temi gozdovi vse manj donosno od
gospodarjenja v drugih gozdovih.
Nevarnost požarov bo stalna. Borove
sestoje bodo nenehno ogrožali škodljivci
in bolezni. Tudi burja bo nevarna pred-
vsem nenegovanim sestojem. Kakor kaže
dosedanji razvoj, bodo čiste borove se-
stoje, nastale s sadnjo ali z naravno nase-
menitvijo, sčasoma po naravni poti nado-
mestili mešani gozdovi prevladujočih lis-
tavcev.

Dolgoročnih sprememb v tako divje
preoblikovani krajini ni mogoče v celoti
predvideti. Vsekakor bo ta manj
privlačna za oko, če se ne bo zanimanje
družbe (s potrebno denarno podporo)

Odmor med pogozdovanjem nad Juršičem

nič več ne osuši prav (dr. Stritar). Drevje
bo zaradi evapotranspiracije (izhlapevan-
ja in izpuhtevanja) porabilo precejšen del
padavin za lastne potrebe in manj se jih
bo odtekalo v podtalnico. Seveda jih bo
tudi manj izhlapelo, s čimer bodo
vlažnostni ekstremi ali skrajnosti omil-
jeni. Čeprav je končna vodna bilanca
takega procesa za sedaj še nejasna, bodo
končne možnosti za večje izkoriščanje
sicer izdatnih podzemnih vodnih tokov
še bolj omejene, saj je voda zaradi večjih
prepustnosti kraških tal že sedaj dodobra
onesnažena.

V gozdovih je zrak čist. Gozd je na-
ravni zračni filter, ki zrak pravilno vlaži,
iglavci pa ga še dodatno plemenitijo z
eteričnimi olji ter s tem omogočajo
sproščeno dihanje.

Razmišljanje o življenjski povezanosti
gozdov s Krasom, z njegovo preteklostjo
in z njegovim prihodnjim razvojem, z
usodo vseh dosedanjih rodov in s prihod-
njim obstojem slovenskega človeka v
pokrajini končujem z izrazi optimizma o
njeni prihodnosti. Ta prevladuje tudi med
Kraševci, ki bodo gotovo znali ohraniti
identiteto ali istovetnost svojega Krasa,
na njem živeti in preživeti, izkoristiti
možnosti, ki jih ta pokrajina ponuja, in ji
pomagati k njenemu gospodarskemu in
kulturnemu napredku!

LITERATURA

- Anko, B., 1985: Kresničke iz gozdarske zgodovine,
Iz zbornice seje avstrijskega gozdnega društva 6.sept.
t.l. v Trstu, Umni gospodar, 15.10.1865, GV,
XLIII, 5, 217
Gašperšič, F.; Winkler, I., 1986: Ponovna ozelenitev
slovenskega krasa, GV, XLIV, 5, 169-183
Poldini, L., 1972: Gozdovi na Krasu včeraj, danes
in jutri, GV, XXX, 9-10, 267-273
Sevnik, F., 1957: Ressel kot gozdar, GV, XV, 10,
296-311
Udovič, M., 1993: Poskus ovrednotenja stroškov
ogozditve Krasa na Kranjskem v obdobju 1886-
1911, GV 51, 1, 18-26
Prebešek, W., 1991: Gozdarski zakoni v tržaški
mestni državi v letih od 1150 do 1550, GV, XLIX,
4, 207-211

*Dolgoročnih
sprememb v tako divje
preoblikovani krajini
ni mogoče v celoti predvideti.
Vsekakor bo ta manj privlačna
za oko, če se ne bo zanimanje
družbe (s potrebno denarno pod-
poro) pravočasno preusmerilo
v načrtno oblikovanje krajine.
Kmetovanje bo tako odrinjeno le
še na najbolj kakovostne
površine.
Usmerjeno bo bodisi
na vinogradništvo,
specializirano pridelovanje
poljščin, bodisi na ekstenzivno
živinorejo, na posebno ponudbo
(pršut, jagnetina, kozlički, ovčji
in kozji sir, itn.),
v bližini potrošniških središč pa
na pridelovanje povrtnin in
sadja. Najverjetneje bi kazalo
perspektivo gospodarskega
razvoja staviti na razvoj turizma
in kmečkega turizma,
s čemer bi (spet) uspešno oprli
obmorsko turistično ponudbo
na svoje naravno kraško zaledje,
na njegove privlačne nadzemne
in podzemne danosti,
na klenega kraškega človeka,
ki že stoletja vztraja na tej zemlji
in bo na njej vztrajal tudi poslej.*

Nekaj geoloških
zanimivosti Trstelja

GORA, KI SE JE DVIGNILA IZ MORJA

Dr. Rajko Pavlovec

*Priljubljena
izletniška točka
z imenitnim razgledom,
643 metrov visoki Trstelj
na severnem obrobju
Tržaško-komenskega
Krasa,
skriva vrsto geoloških
zanimivosti.
V kamninah je zapisana
njegova zgodovina
od časov, ko je na Krasu
valovilo morje in so
v njem živeli
različni organizmi,
do močnih gorotvornih
premikanj,
med katerim se je to
ozemlje dvignilo iz morja.*

Trstelj gradijo kamnine, ki so nastajale v mezozoiku ali srednjem zemeljskem veku in v kenozoiku ali novem zemeljskem veku.

In da se boste lažje znašli v nadaljevanju tega sestavka o geoloških zanimivostih Trstelja, si poglejte imena časovnih obdobij in njihovo približno trajanje v milijonih let. Obdobja, iz katerih so kamnine na Trstelju, so v preglednici označena z *.

Najstarejše kamnine na Trstelju so kredne starosti. Takrat je bilo na tem ozemlju plitvo morje, v katerem so živele številne školjke iz

skupine rudistov. Imele so kravjim rogovom podobne lupine, katerih prečne ali podolžne prereze zelo lahko najdemo na severnih pobočjih in okrog vrha.

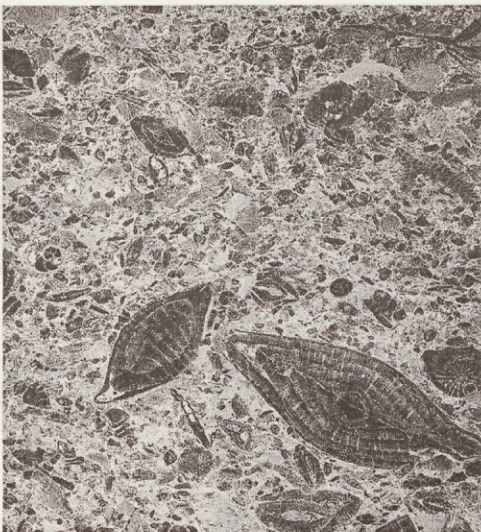
Plitvo morje je bilo tudi v naslednji, paleocenski in eocenski dobi. Deloma v lagunah, deloma zelo blizu obale so živele alge in druge morske rastline; veliko je bilo praživali. Njihovi skeleti so se pogosto ohranili v sivih do temnosivih apnencih. Največkrat so zelo majhni, da jih dobro vidimo šele z lupo ali pod mikroskopom.

Najmanj v eocenski dobi, najbrž pa že tudi prej, so

začele delovati gorotvorne sile. Nekateri deli plitvega morja so se poglobili, drugod je prišlo do dviganja ozemlja. V globljih delih morja se je kopičil material, iz katerega so nastale flišne kamnine. To so največkrat hitro menjavajoče se plasti laporjev in peščenjakov. Včasih se je nakopičilo vmes več laporja, ki mu pravimo opoka. Hitro menjavajoče se laporne in peščenjakove plasti imenujejo geologi sovdan. Ta izraz poznajo tudi domačini v raznih delih Primorske. Flišne kamnine namreč gradijo večji del Vipavske doline in segajo tudi daleč v pobočja Trstelja.

KENOZOIK	kvartar	holocen (geološka sedanjost)*	0,01 milj.let
		pleistocen	1,8 milj.let
	terciar	pliocen* miocen oligocen eocen* paleocen*	65 milj.let
MEZOZOIK		kreda* jura trias	230 milj.let

* Iz teh obdobij so kamnine na Trstelju

Flišne kamnine so zadnje morske usedline na Trstelju in v njegovi širši okolici. Potem so gorotvorne sile to ozemlje močno dvignile in morje se je umaknilo. Ob dviganju so nastali prelomi, gube, premiki večjih blokov in podobno. Takrat se je velik blok zapejal nekje od idrijske strani proti Vipavski dolini. Temu pojavu pravimo nariv. Tako je celoten Čaven narinjen na flišne kamnine Vipavske doline.

Morje se na ozemlje okrog Trstelja ni več vrnilo. Delovale pa so sile, ki so v geološki preteklosti preoblikovale in še danes preoblikujejo Zemljino površje. Reke so zarezovale svoje doline, površine so razjedali kraški pojavi, strma pobočja so se krušila in pod njimi se je nabiral grušč... Vse to dobimo tudi na Trstelju in njegovih pobočjih!

Nekaj takih geoloških zanimivosti ali zanimivosti o zemeljski skorji in njenem nastanku s Trstelja prikazujejo tudi objavljene slike!

*Zgoraj levo:
V apnenčevih skalah
malo pod vrhom Trstelja
je polno ostankov školjk rudistov.*

*Zgoraj v sredini:
Na severnih pobočjih Trstelja so
eocenski alveolinsko-numulitski
apnenci.
Ime so dobili po ostankih praživali
iz skupine foraminifer (luknjičark)
alveolin in numulitov.
Na sliki je posnetek pod
mikroskopom. Večina fosilnih ali
okamenelih ostankov pripada
numulitom, veliko skeletov pa so
morski valovi zdrobili.
Največji numulit je dolg približno 6
milimetrov.*

*Zgoraj desno:
Menjavajoče se plasti laporjev
in peščenjakov imenujemo fliš,
z domačo besedo sovdan.
Slika je posneta na poti iz Prvačine
na Trstelj.*

*Desno:
Čudne vzbokline
v flišnih peščenjakih
so odlitki sledov, ki so jih naredili
morski tokovi. V sovdanu dobimo
pogosto tudi sledove plazenja
različnih organizmov.*

*Spodaj:
Gorotvorne sile
so mnoge plasti nagubale,
tako tudi sovdan ob cesti iz Prvačine
na Trstelj.*

Raziskovalni duh
učencev osnovne šole
Antona Šibelja-Stjenka

ZLATO PRIZNANJE

RAZISKOVALCEM KAMNITE DEDIŠČINE

O MOJSTRIH, KI SO OBLIKO- VALI KAMEN

Kamna je bilo na Krasu več kot dovolj že od nekdaj... Znano je, da je skoraj vsaka vas nekoč imela svoj kamnolom in svoje kamnoseke.

Res je, da je še dandanes najbolj poznan nabrežinski kamnolom z nabrežinskimi kamnoseki, a ta kamen so začeli vgrajevati v svoje hiše dokaj pozno. Zakaj bi pred dvesto, tristo leti domačini hodili ponj daleč, ko pa so ga imeli pri roki!?

Kamnolomi so bili na Krasu torej pogosti. Najbližji je bil v Gabrovici, najbolj znani kamnoseki v teh krajih pa so bilo doma v Volčjem Gradu.

Iz kamna so izklesali najboljši kamnoseki vse mogoče - žlebove, stopnice, balkonske nosilce, okenske okvire in kamnite vhode pa nosilne in podporne stebre za ostrejša, varovalne ali odbojne vogelne kamne in najrazličnejšo posodo, da nadzemeljskih delov vodnjakov posebej ne omenjamo. In

Pod naslovom "Kamnita dediščina mojega kraja" smo v 3. številki revije Kras na 42. in 43. strani predstavili vsebino in soavtorje raziskovalne naloge učencev osnovne šole Antona Šibelja-Stjenka iz Komna, razloge za njen izbor in uvodno besedo. Lotili so se evidentiranja, popisovanja, fotografiranja in opisovanja kamnite dediščine svojih krajev in se z njo prijavili v skupini mladih geologov na natečaj Zveze prijateljev mladine. Ob spodbujanju ravnateljice šole Nade Lozej in svetovanju mentorice Zdenke Jerant-Ličen so pripravili 170 strani obsežno pisno in slikovno gradivo, ki so ga strokovnjaki zelo ugodno ocenili. Osnovni šoli Komen so 27. junija letos na 2. geološkem taboru na Javorniškem Rovtu za raziskovalno nalogo podelili najvišje možno - zlato priznanje komisije za delo geoloških krožkov Zveze prijateljev mladine Slovenije. Mentorici Zdenki Jerant-Ličen pa so za delo z mladimi geologi pri njihovi raziskovalni nalogi podelili priznanje te komisije.

V tem nadaljevanju predstavljamo kratko poročilo "O mojstrih, ki so oblikovali kamen", izbor fotografij tipične kraške kamnite dediščine s komentarjem "Kamen, samo kamen, kamen..." ter poglavje "Vodnjaki". Za lažje razumevanje besedila bralcem, ki niso s Krasa, pa objavljamo še enkrat slovarček uporabljenih narečnih izrazov...

Seveda nismo mogli objaviti vseh v nalogi predloženih fotografij. Izbrali smo le najbolj tipične in zgovorne!

vhode ter različne druge klesane predmete so začeli tudi krasiti. Najprej bogatejšim furmanskim gostilnam, pozneje seveda tudi sebi! Zato prav v Volčjem Gradu naj-

demo številne zelo lepe primerke kamnoseških mojstrov.

Iz 18., predvsem pa iz 19. stoletja je tudi večina vseh kamnitih hiš in predmetov

okrog njih. Takrat so krasili svoja bivališča s kamnom že tudi širši, manj premožni sloji.

Najbolj poznan kamnosek v takratnem času je bil doma

*Vaški ali komunski vodnjak
v Volčjem Gradu*

SLOVARČEK

borjač - dvorišče

gank - balkon

hram - klet

kamin - dimnik

kantina - klet

kalona/kolona - portal; kamnit vhod, zgoraj obokan ali raven; vedno le kot vhod na dvorišče pred hišo, ne pa kot vhod v samo hišo.

parton/porton - 1) v nekaterih vaseh vhod na dvorišče (borjač), le da je zgrajen iz dveh stebrov in zaprt z železno ograjo; 2) v nekaterih vaseh lesena vrata v zaprti kaloni/koloni.

pilj - sakralno ali ruralno vaško znamenje (drugod po Sloveniji: pil)

lor - žleb

škure - polkna

špiljete - klesani kamni, ki tvorijo okenski okvir

štirna - vodnjak

fotografirane in opisane kamnite dediščine nismo dobili imen oblikovalcev in krajev, od koder naj bi kamniti spomeniki prišli. Zvečine pa so delo domačih, ljudskih oblikovalcev!

Kamnoseška tradicija je do današnjih dni v glavnem zamrla. Sedaj kleše na našem območju edini kamnosek **Alojz Tragin** v Brju pri Komnu.

KAMEN, SAMO KAMEN, KAMEN...

To poglavje mladih raziskovalcev iz komenske osnovne šole sestoji iz pesniških verzov, knjižnih navedkov, pregovorov in komentarjev k obilici priloženih fotografij in risb...

Za označbo Krasa kot pokrajine ostrega kamenja so si izposodili Gradnikov verz:

*Če bi odnašal jih dan in noč,
in tisočkrat sto let in oberoč,
ne bi odnesli jih milijoni ramen.*

V kamniti hiši v Gorjanskem je upodobljen fantiček. Domačini trdijo, da je star najmanj tristo let! In v poduk: Ker je bil fantiček nag in je kazal lulčka, se je nona Bistrova lepega dne razjezila in mu ga s kladivom odbila..!

prav iz Volčjega Grada. To je bil Frančišek Štolfa. Poleg Štolfovih so bili znani tudi kamnoseki Jurca.

Vse to navajamo zato, ker za večino evidentirane, popisane,

In še misel iz knjige Prgišče Krasa:

*Čemu obup? Še črv prezira skalo,
še stebelce jo razkroji pomalo,
še skoraj brez prsti duše jo trave.*

In potem nizajo svoje ugotovitve:

Tod so se ljudje srečevali s kamnom že od prazgodovine dalje (ostanki gradišč, Debela griža...)... Kras pa je ostajal kamnita pokrajina in skopo meril plačilo žuljavim dlanem. Zato so tukajšnji prebivalci upoštevali pregovor: "Če sovražnika ne moreš premagati, mu postani prijatelj!". In s kamnom so začeli živeti...

V senci so pri kamniti mizi jedli, pili ali pa počivali...;

...gledali skozi kamnita okna in se za njimi skrivali, kadar je zunaj brila burja...;

...si na vhode na svoja dvorišča in v kamnita domovanja postavljali kamnite portale - portone in kolone...;

...se pod težo vsakdanjih skrbi, kako na pustem krasu preživeti družino, vzpenjali po kamnitih stopnicah.

...So se pa Kraševci tudi jezili, smejali in ljubili...;

...vozili z vozovi na njive, k ohceti, na pokopališče...;

...se zahvaljevali in molili k materi božji...;

...molili in umirali...;

...kljubovali, se rojevali in spet in spet delali!

VODNJAKI

Na Krasu je bilo obilo kamenja že od nekdaj; in od nekdaj je tudi primanjkovalo vode.

Do 18. stoletja so ljudje

hodili po vodo k vaškim vodnjakom. Ti so bili sredi vasi, na trgu ali ob cerkvi. Tam so se žene lahko malo pomenile, predno so odnesle domov to bogastvo skopega sveta.

Konec 18. in v začetku 19. stoletja so si predvsem bogatejši prebivalci že

postavljali lastne vodnjake. Najlepše so si privoščili lastniki furmanskih gostiln (tak je v Gorjanskem) in najbolj premožni. To niso bili navadni vodnjaki, ampak so bili vodnjaki z "dodatki", z reliefnimi upodobitvami svetopisemskih dogodkov.

Zgoraj levo:

Vaški ali komunski vodnjak v Volčjem Gradu iz leta 1630, ki je bil dodelan pozneje, v 19. stoletju... Kamnita skledica, v katero se je deževnica stekala s strehe in odtekala v vodnjak, je podobna školjki.

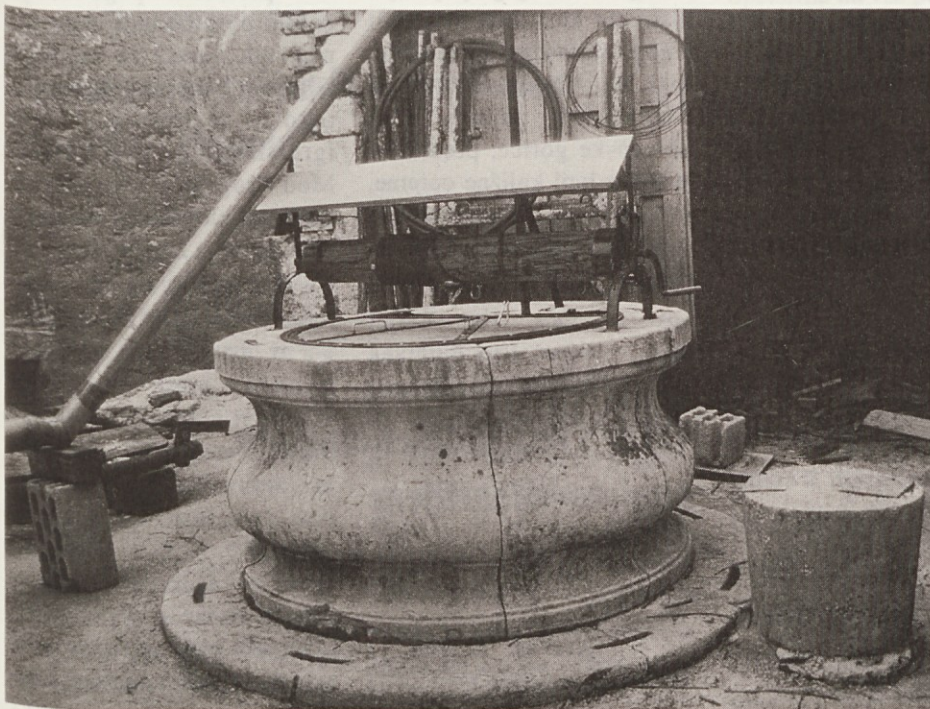
Zgoraj desno:

Vaški vodnjak v Brju pri Komnu, izdelan 20. maja 1827. Last vseh vaščanov. Krasi ga imenitna svetopisemska podoba z Jezusom in Samaritankama, ki mu dajeta piti... Občudovanja vreden dokaz ustvarjalnosti naših prednikov!

Spodaj levo:

Zasebni vodnjak iz leta 1866 v Gabrovici pri hišni št.17.

Na kamnitem zgodnjem delu je medaljon iz svetlega kamna z upodobljenim Janezom Krstnikom, ki ob Jordanu krščuje Kristusa... Vodnjak je trebušaste oblike in je nekoliko dvignjen.

Spodaj desno:

Vodnjak pri Štrancarjevih v Komnu št.53 iz leta 1876 še vedno služi svojemu namenu. Vodo dvigujejo iz njega z vrtenjem ročice in lesenega valja. Nanj se navija vrv, na koncu katere je pripeto vedro...

Sedanjí lastnik Zvonko Gec vodnjak in njegovo okolico - dvorišče obnavlja!

Najlepši vodnjaki so iz 19. stoletja. To so tisti, ki so trebušaste oblike. Je pa tudi veliko navadnih okroglih vodnjakov in vodnjakov kvadratne oblike. Ti so mlajšega datuma.

Okrog vodnjakov so bile tudi stopnice ali vsaj širši

kamniti robovi. V zadnjem času pa so stopnice marsikje pokrili, razdrli, zato se tak kamniti del vodnjaka začneja tik nad zemljo.

Vaške vodnjake so uporabljali, dokler vasi pred nekaj leti niso dobile vodovoda. Zato večina vodnjakov sedaj

sameva. Le nekateri njihovi lastniki jih še vzdržujejo in vodo iz njih poleti uporabljajo za zalivanje vrtov. Zelo redki pa so, ki jo še uportabljajo za pitje.

Še vedno pa so, posebno nekateri vodnjaki, zelo lepi in ostajajo neme priče nekdanje-

ga človekovega boja za preživetje in drugačnih časov...

KNJIGA

Prizadevanja Kosovelove knjižnice

KLJUB POMANJKANJU DENARJA OSTATI ZA OBISKOVALCE ZANIMIVI

Lučka Čehovin

Kosovelova knjižnica v Sežani je pripravila v prvi polovici tega leta vrsto zanimivih srečanj s pesniki in pisatelji, ki jih je obogatila s priložnostnimi razstavami in glasbenimi nastopi. Počastila je petdesetletnico pesnika Toneta Kuntnerja, pripravila večer s pesnikom, prevajalcem in dolgoletnim urednikom mladinskih knjižnih izdaj Ivanom Minattijem, predstavila tržaške književnike in revijo "Pretoki", v svoji knjižnici v Hrpeljah pripravila večer s pisateljem Marjanom Tomšičem, postavila razstavo knjig pisateljice Branke Jurca ob njeni osemdesetletnici in pripravila srečanje s tržaškim pisateljem Alojzom Rebulo ob njegovi sedemdesetletnici. Kljub velikemu pomanjkanju denarja si knjižnica prizadeva ostati za obiskovalce zanimiva...

Počastitev petdesete obletnice pesnika Toneta Kuntnerja

V začetku februarja je knjižnica počastila petdesetletnico pesnika in gledališkega igralca **Toneta Kuntnerja** in posebej opozorila na njegovo jubilejno knjigo z izborom poezije "Moje bregače". Ker je knjigo opremil znani slovenski slikar **Rudi Španzel**, je literarni večer pospremila razstava njegovih faksimiliranih listov iz knjige, ki jo je v oštevilčenih izvodih izdala Mladinska knjiga.

Kuntner je sam predstavil slikarja kot svojega prijatelja, ki imata kot umetnika tudi mnogo skupnega. Povedal je, kako sta s Španzлом obiskala Kuntnerjev rojstni kraj Slovenske gorice, predno se je slikar lotil knjižne opreme, in kako sta oba tenkočutno doživljala pokrajino, ki je za

vselej zaznamovala pesnika in o čemer govorijo tudi njegove številne pesmi. Pesnik je tudi na svojevrsten način predstavil Španzlovo likovno ustvarjanje; v jeziku, ki je bil ljudem gotovo bolj razumljiv, kot je razumljiv jezik marsikaterega umetnostnega zgodovinarja. Posebej je opozoril na razkošno ročno tiskano faksimilirano izdajo "Moje bregače", hkrati pa med glasbeno spremljavo obračal njene liste in bral izbor pesmi.

V sproščenem pogovoru je pesnik povedal tudi vrsto zanimivih stvari iz svojega bogatega kulturnega življenja, tako literarnega kot igralskega, pa tudi sicer... Med drugim, da se ima za srečnega človeka in da svoje delo opravlja z ljubeznijo.

Večer s sedemdesetletnikom Ivanom Minattijem

V začetku marca je knjižnica povabila med svoje bralce priljubljenega pesnika, prevajalca in dolgoletnega urednika mladinskih knjižnih izdaj **Ivana Minattija**, ki je 22. marca letos praznoval svojo sedemdesetletnico. Pospremila pa je večer z otvoritvijo razstave slikarja **Bojana Klančarja** iz Cerknice, saj bi bolj ustreznega likovnega ustvarjalca k Minattijevi poeziji le težko našli.

Minatti je svojevrsten pesnik, ki ga bralci dobro poznajo predvsem po njegovi priljubljeni pesmi "Nekoga moraš imeti rad", pa tudi sicer si je s svojo poezijo pridobil ugled in priljubljenost, dasi ravno je po značaju bolj samotar in se izogiblje literarnim večerom in sploh prireditvam. Tudi na povabilo v Sežano je prišel le pod pogojem, da mu ne bo treba nič govoriti.

Na lastno željo je Minattijev literarno in uredniško delo lepo predstavil prof. **Janez Mušič**. Ta je med drugim dejal, da slavljenčeva poezija nikoli ni bila bombastična, nikoli pisana za množice, vendar je tako globoka in prepričljiva, da si je z njo pridobil nešteto prijateljev. Njegova pesem je namreč vselej razumljiva, topla in človeška ter tesno povezana z naravo, katere del je tudi človek sam.

Razstavljene Klančarjeve jedkanice s motivi trav in bilk so bile ob branju pesmi **Aleksija Pregarca**, kakor da jih je ta cerkniški umetnik upodobil prav za to priložnost.

Predstavitev tržaških književnikov in revije "Pretoki"

Prve dni aprila so bili gostje knjižnice tržaški književniki, ki so v nekem pogledu že kar nekakšni njeni zunanji sodelavci. Tokratni povod za srečanje z **Marijem Čukom**, **Borisom Pangercem** in **Acijem Mermoljo** so dali pesniški zbirki "Sledovi peska" in "Bližanja" ter revija "Pretoki", ki je začela izhajati v začetku tega leta v Gorici in na katero smo želeli obiskovalce knjižnice še posebej opozoriti.

Knjižni zbirki Marija Čuka **Sledovi peska** in Borisa Pangerca **Bližanja** je poglobljeno predstavil **Miran Košuta**, ki ni pozabil poudariti tudi dolgoletnega sodelovanja Kosovelove knjižnice z zamejskimi književniki. Aci Mermolja pa je kot glavni urednik revije **Pretoki** orisal

Obiskovalci vrečera so obžalovali, ker si niso mogli kupiti nobene Minattijeve knjige, saj so starejše že vse razprodane, jubilejna pa še ni bila natisnjena.

Minattijev večer, ki je v knjižnico privabil veliko ljudi tudi iz oddaljenjših krajev, s Tržaškega in okolice, je pospremila ubrana glasba **ansambla kljunastih flavt Glasbene šole Kranj**.

Večer je sklenil z nekaj lepimi mislimi pesnik Minatti sam. V sproščenem vzdušju je kar pozabil na predhodni dogovor in obiskovalcem tudi zaupal, kako, kdaj in zakaj ustvarja, pa tudi svojih zanimivih pogledov na življenje ni zamolčal.

njen koncept in razloge, ki so narekovali, da je brez kakršnih koli sredstev prišlo med slovenskimi intelektualci do odločitve za njeno izdajanje, kar je nedvomno pogumno, veliko in tudi potrebno dejanje. Še zlasti ob dejstvu, da zaradi ukinitve ne deluje več založba Tržaškega tiska...In prav bi bilo, da bi ta literarna revija dobila podporo - tudi finančno - v matični domovini!

Ob literarnem srečanju smo v knjižnici pripravili še razstavo likovnih del tržaškega slikarja **Borisa Zuljana**, ki je vrsto let delal kot šolski pedagog, poznan pa je tudi kot dober opremljevalec knjig in revij, med njimi tudi revije **Pretoki**. Njegovi motivi se navezujejo na kras.

Srečanje s pisateljem Marjanom Tomšičem

V sodelovanju s kulturnim klubom Istra je knjižnica za svoje bralce v Hrpeljah pripravila zanimiv kulturni večer v tamkajšnji knjižnici s pisateljem **Marjanom Tomšičem**. Srečanje je bilo osredotočeno na predstavitev njegove zadnje knjige "Zrno od frmentona". Sodi med najboljša literarna dela, ki jih je Tomšič posvetil Istri in tamkajšnjim Šavrinkam.

Knjigo je predstavila dobra poznavalka Tomšičevih del prof. **Jasna Čebtron**, ki je opozorila na vse posebnosti in vrednote njegove literature. Seveda se je zaustavila predvsem pri zadnji njegovi knjigi in njeni glavni osebi - ženi Toni, ki je ostala ob vseh življenjskih težavah, krivicah in bedi pokončna, poštena, pa tudi svojevrstnega načina

življenja vsemu navkljub ni spremenila. Ob vsem, kar je morala doživljati in prestajati, se je le krepila. In vedno močnejša se je vračala po svojih ustaljenih poteh.

Večera so se udeležili tudi predstavniki kluba in vsak je dodal še kakšno zanimivo življenjsko drobtinico, ki je sodila k večeru.

V knjižnici smo poskrbeli tudi za ustrezno likovno razstavo in tokrat povabili slikarko samorastnico **Greto Pečnik** iz Pirana.

Z glasbo so večer pospremili **Istrski muzikanti**, kar je bilo gotovo nekaj posebnega. Ne le zaradi svojevrstne glasbe, ki so jo predstavili, ampak tudi zaradi posebnih ljudskih glasbil.

A. ČERNIGOJ

EX LIBRIS

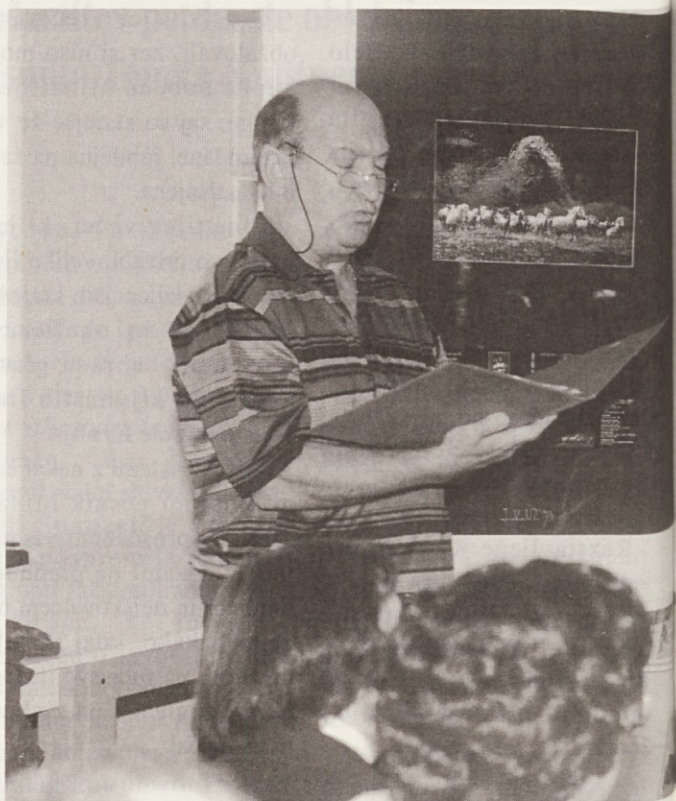
Razstava v počastitev osemdesetletnice pisateljice Branke Jurca

Da je bil april resnično poln dogajanja v sežanski knjižnici, dokazuje še v maj podaljšana razstava v mladinskem oddelku, namenjena osemdesetletnici pisateljice **Branke Jurca**, rojene v Koprivi na Krasu. S svojim bogatim literarnim ustvarjanjem - napisala je več kot osemdeset knjig - se je zapisala globoko v srca mladih bralcev, saj bi težko našli med mladimi koga, ki ne bi poznal in vedel, kdo je napisal knjige, kot so: *Ko zori jagode*, *Žrebiček brez potnega lista*, *Anča Pomaranča*, itn...

V knjižnici je nastala kar prostorska težava, ko smo vse knjige zbrali in jih razstavili. V zadregi smo bili tudi, ko se je bilo treba odločiti za spremljajočo likovno razsta-

vo, saj smo vse tiste ilustratorke, ki so opremljale njene knjige, v knjižnici že večkrat predstavili. Mislim na primer na Lidijo Osterc in Marjanco Jemec-Božič... Pa smo se odločili za štirideset let mlajšega slikarja **Danijela Demšarja**. In izkazalo se je, da je bila odločitev posrečena, saj je njegova razstava ilustracij, sicer razumljivo povsem stilno drugačna od omenjenih ilustratorok, barvno pravo razkošje in fantazijsko bogastvo, ki so se mu čudili ne samo mlajši obiskovalci razstave ampak tudi starejši.

Ker je maj mesec šolskih ekskurzij, smo razstavo podaljšali do 15. maja, da so si jo lahko ogledali tudi šolarji iz drugih krajev, ki so prihajali v Sežano.

Predstavitev Rebulove najnovejše knjige "Kačja roža"

Konec maja je knjižnica sklenila svoj polletni prireditveni program s srečanjem s tržaškim pisateljem **Alojzom Rebulo**. Namenjeno je bilo počastitvi njegove sedemdesetletnice in predstavitvi jubilejne knjige *"Kačja roža"*.

Tudi ob tej priložnosti je z razstavo knjig knjižnica svoje

bralce opozorila na obsežno literarno delo tega tržaškega pisatelja, ki prispeva dragocen delež k slovenski literaturi.

O Rebulovem delu je govoril **Miran Košuta**, ki je tudi predstavil njegovo najnovejšo knjigo ter opozoril, da je za nas še posebno zanimiva, ker pisatelj opisuje predvojne

razmere na Primorskem in fašistično zatiranje Slovencev. V knjigi pa je mogoče prepoznati tudi Kosovelovo družino.

Odlomek iz knjige *Kačja roža* je interpretiral gledališki igralec **Anton Petje**, za glasbeno spremljavo pa je poskrbel **Marko Feri** z Opčin.

Litararno srečanje je pospremila razstava oblikovalca **Jurija Kocbeka**, ki je dal na ogled izbor svojih knjižnih oprem in nekaj mojstrskih fotografij. Med obiskovalci so vzbudile veliko pozornosti.

Razglednica s Kosovelovo pesmijo "Destrukcije"

Na koncu naj dodam, da je knjižnica ob letošnji 90. obletnici rojstva Srečka Kosovela izdala razglednico z njegovo še vedno aktualno pesmijo "Destrukcije". Oblikovali jo je skupina **Novi kolektivizem**. Izšla je v štirih jezikih - v slovenskem, italijanskem, angleškem in nemškem.

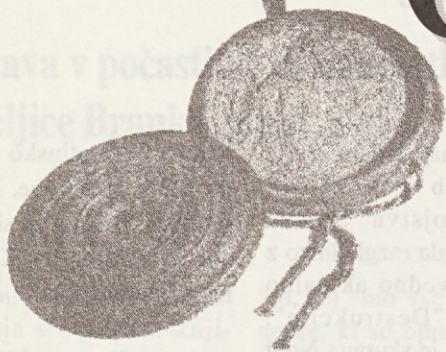
Ob tej priložnosti se knjižnica zahvaljuje podjetjem in ustanovam, ki so omogočile njen natis! To so: Casino Portorož, Kraški zidar, HTG - hotelsko, tur-

istično in gostinsko podjetje ter Mitol iz Sežane, krajevna skupnost Sežana in skupščina občine Sežana ter Krasoprema iz Dutovelj.

V juliju in avgustu v Kosovelovi knjižnici v Sežani ni prireditev, pač pa je skrb njenega kolektiva usmerjena v adaptacijo skladiščnih prostorov, kjer se pod veliko težo revij in časopisov šibijo tla in se vsak dan bojimo, da ne bi počila kakšna preperela greda!

Pokrajinski arhiv Koper
deluje tudi za območje Krasa

Maruša Zagradnik

ČE IŠČETE PODATKE, RESNICO...

Arhivska dejavnost je javnosti dokaj nepoznana, čeprav hranimo arhivi gradivo neprecenljive vrednosti; gradivo, ki priča o preteklosti naroda in kraja, o narodovi identiteti. Pisni viri, ki jih Arhivi sistematično zbiramo, urejamo, popisujemo in dajemo v uporabo vsem zainteresiranim, so temeljni vir za raziskave političnih, kulturnih, gospodarskih dogajanj v preteklosti. V zadnjem času se poglobljajo vanje strokovnjaki, ki raziskujejo vsakdanje življenje vseh slojev prebivalstva preteklih in polpreteklih dni; podatke iščejo v njih etnologi, umetnostni zgodovinarji, arheologi. In še bi lahko našteali nekaj znanstvenih panog, ki pri svojih študijah ne morejo zaobiti Arhivov.

Pokrajinski arhiv Koper deluje za območje šestih občin - Sežana, Postojna, Ilirska Bistrica ter Koper, Izola in Piran. Za to območje hrani arhiv 2200 tekočih metrov gradiva različnih ustvarjalcev s področja uprave, pravosodja, gospodarstva, bančništva, kulture in prosvete, nadalje gradivo družbenopolitičnih organizacij ter socialnih in zdravstvenih ustanov. Glavnina gradiva je iz obdobja po drugi svetovni vojni, manj in slabše je ohranjeno gradivo, ki je nastalo med obema vojnama, medtem ko je gradivo 19. stoletja le fragmentarno ohranjeno. Izjema je občina Piran, za katero hranimo v Sloveniji najstarejše dokaj popolno ohranjeno gradivo (od 1173. leta dalje).

Zaradi prostorske utesenjenosti je prevzem gradiva dolga leta zaostajal za željami, potrebami in zakonskimi določili, ki predpisujejo roke za prevzeme arhivskega gradiva v arhiv. V zadnjem času, ko je arhiv dobil prostore v bivšem samostanu sv. Klare v Kopru, smo pospešili prevzemanje, vendar nam še vedno ostaja težak dolg do prevzema zelo pomembnih upravnih fondov zlasti v občini Sežana in Ilirska Bistrica. To gradivo, ki priča o slovenski državnosti, je toliko pomembnejše, ker je po drugi svetovni vojni to območje doživljalo specifičen družbenopolitičen razvoj in je bilo priključeno k matični republiki Sloveniji šele septembra 1947, obalni del pa oktobra 1954. Tudi te zakasnitve so eden izmed razlogov, da se raziskave sicer priznanih strokovnjakov skoraj praviloma izognejo obravnavi tega območja za obdobje po drugi svetovni vojni pa do priključitve. Drugi, zelo

pomemben razlog pa je, da je gradivo Vojaške uprave Jugoslovanske armade, pod upravo katere je bilo to območje v omenjenem času, v Beogradu na Vojnogodovinskem inštitutu in nam ga v preteklosti ni uspelo pridobiti kljub silnim prizadevanjem. Danes je ta fond poleg drugega za Slovenijo pomembnega arhivskega gradiva predmet pogajanj v okviru delitve premoženja nekdanje Jugoslavije.

Arhivski delavci ugotavljamo, da je zanimanje strokovne in širše javnosti za arhive nerazumljivo majhno, zlasti ker smo v zadnjem času, natančneje po osamosvojitvi Slovenije in uveljavitvi demokracije, vse pogosteje priča tendencioznim pisanjem in javnim nastopom "za" ali "proti" v zvezi z nekaterimi polpreteklimi dogajanjem, zahtevam italijanskih iridentistov po ozemlju, ki je med svetovnima vojnama pripadalo Italiji, s "poučevanjem" javnosti, kje in zakaj bi morala potekati meja med Slovenijo in sosednjo Hrvaško... In še bi lahko naštevali! Le redki pa se obrnejo na arhive, da bi v gradivu poiskali objektivno resnico. Tako delo je pač zamudno, natančno in dolgotrajno, pa morda zanj zmanjka potrpljenja in časa. Morda pa smo malo krivi tudi Arhivi, ki se premalo predstavljamo v javnosti. **Morda tudi premalo obveščamo, da je v arhivu odprta čitalnica vsak dan od 8. do 14. ure in da lahko v njej dobijo obiskovalci zaželeno gradivo.**

Poleg kulturno-zgodovinskega poslanstva velja omeniti tudi za občane zelo pomembno upravno delovanje arhiva - to je izdajo potrdil na osnovi dokumentov

*Pokrajinski arhiv Koper
deluje vsak dan med 8. in 14. uro
na Goriški 6 v Kopru*

Adaptacijska dela potekajo sedaj na zahodnem traktu in bodo v letošnjem letu končana, v naslednjih letih pa je v načrtu obnova južnega in vzhodnega trakta. Vsi pritlični prostori bodo namenjeni skladiščenju arhivskega gradiva, v nadstropju pa bodo čitalnica, knjižnica ter delovni in upravni prostori. Po dolgih letih prostorske stiske, ki je onemogočala normalno delovanje Pokrajinskega arhiva, so sedaj dani pogoji, da svoje delovanje izboljšamo, nadoknadimo zamujeno, prevzamemo gradivo, ki bi že zdavnaj sodilo v arhiv in ki je na terenu skoraj praviloma v neustreznih, kletnih ali podstrešnih prostorih.

Pogoji delovanja so izboljšani v zadnjih letih tudi zato, ker Ministrstvo za kulturo, kot naš glavni financer, kaže razumevanje za modernizacijo arhivskih ustanov in sistematično opremlja arhive z računalniško opremo. To nam daje možnost, da hitreje in boljše delamo evidence in popise arhivskega gradiva, s čemer je tudi uporabnikom olajšano iskanje zaželenih vsebin.

arhivskega gradiva, hranjenih v arhivih, s katerimi občani uveljavljajo določene osebne pravice. Ta potrdila se nanašajo na delovno dobo, na opravljanje obrti, na prepise šolskih spričeval ali potrdil o šolski izobrazbi, v zadnjem času pa prihajajo zlasti zahtevki za izdajo potrdil o nacionalizaciji, zaplembi ali kaki drugi obliki odvzema premoženja. Vse pogosteje opazamo, da občani ne vedo, kako in kam naj se obrnejo za želene podatke, zlasti tisti iz bolj oddaljenih kra-

jev. Pogosto prihajajo osebno, čeprav ni nič manj učinkovit **pisni zahtevek, naslovljen na POKRAJINSKI ARHIV KOPER, Goriška 6, 66000 Koper. Informacije se lahko dobi tudi na telefon (066) 21-824.**

Pokrajinski arhiv Koper deluje v prostorih nekdanjega samostana Sv. Klare v Kopru, na Goriški ulici 6. Arhivsko skladišče s 3000 tekočimi metri arhivskih polic je v cerkvi, ki je že obnovljena.

Zavedamo se, da smo Arhivi ustanovljeni za javnost in zaradi javnosti, zato ji poskušamo tudi s tem prispevkom naše delovanje približati. Pričujoča predstavitev naj torej izzveni kot vabilo vsem zaineresiranim, naj se obrnejo na nas!

SAMO NA KRASU SE LAHKO SKORAJ DOTAKNEM NEBA

Manca Košir

Ne moreš sam izbirati
prostora. Prostor izbere
tebe. Mene je izbral
Kras...

I.

Sanjala sem. Ko sem sanjala, sem vedela, da so to poklicane sanje. Take, ki človeka po-kličejo k spoznanju. Ga napotijo, usmerjajo.

Sanjal se mi je čas potem. Nisem več živela, a mrtva tudi nisem bila. Ker smrti sploh ni, so mi govorile tudi te sanje. A to ni bilo temeljno sporočilo. Sanje so mi hotele nekaj povedati o prostoru, v katerem domujemo potem. Najprej me je pritegnila barva. Zelena. Posebna zele-

na. Zelena, ki jo osvetljuje zlat odtenek. A zlate ni videti, le čutiti je odsev neke Luči. Ta luč obsije zeleni prostor s posebno milino. Z mirom, ki napolni dušo do roba.

Sedela sem na tisti zeleni barvi. Bil je travnik. Pa ne tak, kot sem jih vajena iz otroštva, ko smo se otroci kobacali po njem in uživali na pozno poletnih nagrabljenih kopicah. Travniki mojega otroštva ima čisto drugačno travo, kot sem jo sanjala, drugačen vonj, predvsem pa drugačno barvo **prostora**, ki me je v sanjah ovijal s svojo milino.

Vedela sem, da je raj samo metafora. A do teh sanj nisem vedela, metafora česa je. V sanjah se mi je razkrilo: raj je metafora **prostora**. Prostora, v katerem se duša umiri, v katerem se vse mehko pretaka, kjer ni robov, kjer ni meja med znotraj in zunaj. Kjer vse **je**, kakor je. Kjer domuje **bližina**.

Ko sem se prebudila, sem bila napolnjena z neko posebno lepoto. Z lepim, ki je zunaj mene, a je hkrati že ves čas tudi v meni. Sanje so me prebudile, poklicale so me v prostor raja.

In potem sem začela iskati sanjani prostor...

Ko sem se nekega dne sprehajala po Krasu, v okolici Volčjega Grada, me je potegnilo s poti. Hodila sem le kratek čas, ko sem zagledala...sanjani prostor!

Zame so Kras predvsem **jase**, ki me vedno znova kličejo v svoje naročje. Zaprte z grmovjem in drevesi, tudi s kamnito ograjo, pa hkrati odprte v neskončnost, tja čez, v transcendenco... Ob določenem času imajo tisto zeleno barvo in se napolnijo z božjo milino, da si sam sredi njih, pa nisi osamljen. Sredi jase, sredi zelenega prostora te poboža Njegova luč in ustvari **bližino**, ta vrhovni smisel našega bivanja.

Kraška jasa je prostor, na katerem se zavedam, da vse JE, a hkrati tudi ničesar NI. Je prostor praznine, ki izpolni človeka do optimalne polnine.

II.

Kras so **poti** mimo jas, skozi gozdove, mimo vinogradov, do majhnih kraških pokopališč in cerkva, skozi grmovja, poti naprej in nazaj, levo in desno... Vesolje ne ve za zgoraj in spodaj, tudi Krasu je vseeno, kaj je sem in kaj tja. Poti peljejo, poti vodijo... Kam vodijo, kam peljejo? Kraške potke vedno v eno smer: vase. K sebi. In morda kdaj pa kdaj od sebe še k tebi, sopotnik ali sosed kraški...

Kras je preveč trd, da bi dovoljeval iluzije, in hkrati tako mehak, da ne boli, ko ti pogled usmerja vase. Hoče, da se srečaš sam s seboj. Prisili te.

Kras je prostor brez središča. Ne moreš reči, kot v Ljubljani, tu pa smo v središču ljubljanske kotline. Ko hodim po kraških poteh, nosim središče s seboj. Vsak korak je centriran iz tega notranjega središča, pa naj grem le na bežen sprehod ali pohajam dolge ure, da se zgubim v večernem mraku... Kraške poti nimajo konca. Vse pa imajo isti začetek. Moje lastno središče.

Ko je mestni hrup pregost, ko je preveč telefonskih klicev in drugih pozivov, ko me svet vleče na vse strani, da sem samo še iz kosov in koščkov, takrat stopim na kakšno kraško pot in se spet najdem. Ko podplat začuti mehko borovih iglic, ko dlani pobožajo trave in mi veter prinese slani pozdrav z morja, takrat se zavem, kje sem doma. Tu. Na izhodišču. Pri sebi. Zato tudi na Krasu, ki mi vedno znova pokaže to edino **središče**.

III.

Samo na Krasu se lahko skoraj dotaknem **neba**. Štejem zvezde. Vidim jasno, čeprav je noč.

Zakaj so kraške zvezde bližje? Zakaj so tako velike, tako svetle?

Podeljujem jim imena. Se pogovarjam z njimi. One pa mi niti ne mižikajo nagajivo, kot včasih na morju, ne skrivajo se za oblaki, kot v Ljubljani, ne zakrije jih veter, kot kje v gorah. Zvezde na kraškem nebu kar SO. SO. Ko so prisotne, so tudi odsotne. Lahko jim dajem različna imena, jih kličem, a zato niso nič bližje, pa tudi dlje od mene niso. So tam, kjer pač so; to, kar so. Ne dovolijo si pridevnikov, moti jih moje vzdihovanje. Tako trdovratno molčijo tam na nebu kraškem, da obmolčim tudi sama.

In čez čas, čez veliko časa ali pa morda že čez hip, ne vem, sem tudi jaz kot zvezde. Kar SEM. Samo SEM. In drevesa so, in so hiše, vinogradi so, so njive... In so drugi ljudje. Kar SO. Vse samo JE, me vedno znova učijo zvezde kraške. Pusti nas pri miru, pusti pri miru ljudi in svet in zgodovino in... Bodi, kar si! Mar ni dovolj, da TI SI?

IV.

Samo na Krasu vem, da je **morje**, četudi ga ne vidim. Voham ga, čutim ga, slutim ga.

In ob posebnih urah določenih dni ga še vidim. **Morje**. Z neke določene točke v vasi tej in tej, za katero vedno znova vprašam, kako se ji reče, in vedno znova pozabim, kako ji je ime. Ker ni pomembno. Pomembno je, da vidim **horizont**. Kjer ni razlike med morjem in nebom. Kjer je vse ENO, CELOTA.

Ko moj pogled objame to ENO, izgubim tla pod nogami. Kras naredi, da letim, čeprav trdno stojim na tistem razglednem mestu te in te vasi. Stojim, ko lebdim, da je zgoraj spodaj in se spodnje dvigne v nebesni lok, glave se obrnejo, noge pogledajo, krila nastanejo, veter zapiha... Letiiiiim!

Ko se vrnem domov v Ljubljano, še kar lebdim. S knjižne police potegnem Marca Chagalla: *Die Grossen Gemalde der Biblischen Botschfat* in pogledam njegovo Stvarjenje. Ni zemlje in ni neba, vse je eno, živali so v zraku, angel na tleh drži mrtvo Telo v naročju, je Sonce, je Zemlja, je Luč... Kaj se vrti v vesolju in poganja večno zgodbo Življenja?

Raj: Adam in Eva lebdita. Na nebu? Na zemlji? Okoli njiju v brezčasnem in brezkončnem prostoru lebdijo grmi rož, živali, angeli... V Raju ni definiranega prostora in ni linearnega časa. Vse kroži, ker je vse ENO.

Na Krasu teče čas spiralno, v krožnicah se godi čutenje sveta, kar je zgoraj, je tudi spodaj, in obratno. Morje ni meja, morje ni črta, morje je izhodišče za enost in celostnost.

Ko na Krasu vdihnem morje in vidim horizont, me potegne, me raztegne, me zavrti...da me ni. Izgubim se v neskončnosti in ko me ni nikjer več, ko sem na tistem srečanju morja z nebom in nad jasami kraškimi in zvijugana po potkah, poteh, ko me tako zelo ni, me ni ... takrat spet čisto SEM. Zdaj in tu. Na Krasu.

V.

Nekoč sem se sprehajala s Tino po kraških poteh mimo jas in vinogradov, skozi gozd. Tudi Tina na Krasu veliko sanja. Pripovedovala mi je, da je to noč sanjala podobne poti. Hodila je in hodi-

la, gozd je bil vedno bolj gost in tema vse bolj črna. Izgubila se je. Bila je strašno lačna, lačna, lačna. Ni je toliko skrbelo, da se je izgubila v gozdu, kot to, da je tako strahotno lačna.

Po dolgem času je našla. Nek prostor. Kraj, kjer je vedela, da ni več izgubljena. Stala je pred nekim obrazom, ki ga ni videla, a je vedela, da stoji pred Njegovim obličjem. "Kdor mene gleda v oči, ta ne bo nikoli lačen". Tine ni bilo več strah.

In ko mi je pripovedovala svoje sanje, je spregovorila o Bogu. Ne vem, koliko let je imela, ko ga je tako srečala v sanjah. Morda je hodila v prvi razred osnovne šole, morda še v vrtec? A je

sanje popolnoma rezumela. In ko sva hodili po tistih kraških potkah in poteh, je vedela več o Bogu kot nekateri, ki o njem pridigajo vse življenje.

VI.

Nas lahko razdalja loči? Če bi bil rad z nekom, ki ga imaš rad, kaj nisi že tam? sprašuje Richard Bach v *Darilu za rojstni dan*.

Na Kras ne hitim vsak konec tedna. Pravzaprav ne grem dostikrat tja. Ker mi ni (več) treba. Kaj nisem pravzaprav ves čas tam?

Na Krasu!

Zgovornost številnih podatkov

V ČEM JE "DRUGAČNOST" KRAŠKE DEKANIJE?

Matej Kobal

Katoliška cerkev je največja verska skupnost v Sloveniji. Tako zatrjujejo javnomnenske raziskave; na to nas navaja tradicija; o tem nam govorijo številne cerkve, kapelice in znamenja, ki so gosto posejane po naši deželi. Kras glede tega ni nobena izjema. Kljub temu pa Cerkev na Krasu živi in diha nekoliko drugače kot drugje po Sloveniji.

Sežanska občina spada cerkveno-upravno v koprsko škofijo. Ozemlje občine se približno pokriva z mejami kraške dekanije (poleg sežanske občine spada v kraško dekanijo še nekaj župnij s kraškega dela občine Nova Gorica). Tako lahko rečemo, da skrbi za "dušni blagor" kraških katoličanov kraška dekanija s svojimi petintridesetimi župnijami s trinajstimi duhovniki, ki jim pomagajo še trije upokojeni duhovniki.

V čem je "drugačnost" kraške dekanije?

Preprost račun nam pove, da en duhovnik na Krasu skrbi za 2,4 župnije. In če ta podatek primerjamo s podatki o tem drugje po koprski škofiji, v kateri je to povprečje 1,45 župnije na duhovnika, vidimo, da se števili zelo razlikujeta. Župnije so v kraški dekaniji manjše kot drugje v škofiji. Ker duhovniki upravljajo več župnij, je njihovo delo bolj razpršeno in zahteva več njihovega časa ter truda. Pa tudi njihova uspešnost je zaradi tega manjša, saj jim ostaja manj časa za vsako župnijo in za njene potrebe.

Niso pa samo majhne, razpršene župnije tisto, kar dela kraško dekanijo drugačno od drugih. Ko sem pred tremi leti prišel na Kras, sem se čudil, ker so

kraške cerkve tako prazne. Številke so moje čudenje še okrepile... Res je, da je v kraških vaseh manj kristjanov, ki naj bi cerkve napolnili, ker so vasi pač manjše in bolj prazne kot druge. A tudi med tistimi kristjani, ki v teh vaseh živijo, je manj takih, ki ob nedeljah redno prihajajo v cerkev. Če za koprsko škofijo velja, da ob nedeljah prihaja k maši 23 % tistih kristjanov, ki to zmorejo (v ostalih dveh slovenskih škofijah je ta delež še večji), "polni" kraške cerkve vsako nedeljo samo 14,6 % tistih, ki jim je namenjeno nedeljsko bogoslužje. Povedano drugače: v škofiji prihaja ob nedeljah k maši 15,9 % prebivalcev, v kraški dekaniji pa je ta delež za tretjino manjši - samo 9,7%!

Če ne bo kmalu prišlo do velikih sprememb, se krščanstvu v naših krajih bližajo črni dnevi. Za koprsko škofijo velja, da se v njej število katoličanov zmanjšuje letno za 0,12 % (v ostalih dveh škofijah število katoličanov raste!), v kraški dekaniji pa je ta delež trikrat večji. Število katoličanov se je v kraški dekaniji lani zmanjšalo za 71 ali za 0,36 %. Katoličani torej na Krasu izumirajo trikrat hitreje kot drugje v škofiji.

Pri nas na Krasu je nekoliko večji delež otrok tako imenovanih civilnih zakonov,

torej otrok, katerih starši sicer še dajo svoje otroke krstiti, a so od Cerkve že toliko oddaljeni, da se jim ne zdi potrebno urediti svojega zakona v skladu s cerkvenimi normami. Zelo velik je tudi delež tistih otrok, ki jih starši dajejo krstiti šele leto ali več po rojstvu.

Vse to nam odstira pogled v prihodnost krščanstva na Krasu. In vzrokov za to, da vitalna moč krščanstva na Krasu tako upada, je najbrž več. Mednje bi gotovo lahko prišteli ateistično propagando, ki je bila v povojnih letih zelo močna. Še močnejši je vpliv materializma. Kljub številkam pa bi si upal trditi, da je na Krasu pravih ateistov ali nevernih ljudi malo, oziroma da njihovo število ni večje, kot je drugje v Sloveniji. Dosti večje je število tistih, ki v svojem življenju na prvo mesto postavljajo "čim več imeti" in zato enostavno nimajo več časa za Boga, za duhovno dimenzijo ali razsežnost svojega življenja.

Ne peša pa samo krščanstvo. Tudi kulturne dejavnosti žanjejo na Krasu bolj pičlo bero. Izgublja se za človekovo življenje in njegovo kakovost pomembna dimenzija - področje duha. Vendar si o posledicah izgube te dimenzije, o posledicah duhovne otopelosti na tem mestu ne upam razmišljati, saj bi moral pisati o izgubi smisla za življenje, o brezcilnosti, o samomorih, o narkomaniji, o alkoholizmu, o razbitih družinah... Vse to je namreč zelo povezano s človekovo duhovno dimenzijo!

Vprašajmo se: Kaj naj storimo? Ni čas za obupavanje! Je pa skrajni čas, da nekaj storimo, da v svojem življenju nekaj premaknemo!

"Gospod je govoril Mojzesu v Sinajski puščavi v shodnem šotoru prvi dan drugega meseca, v drugem letu, odkar so odšli iz egiptovske dežele: Preštejte vso občino Izraelovih sinov po njihovih rodovinah in družinah. Od dvajsetih let in više preštejte, ti in Aron, vse, ki morejo iti na vojsko v Izraelu, po njihovih krdelih!"
(4 MZ, 1-3).

Malokdo ne pozna štanjelskega griča, ki nenavadno izzivalno štrli nad robom kraške planote. Tudi ni običajno, da mesto ne stoji na vrhu hriba, kot bi človek pričakoval, ampak se v spirali ovija okrog njegovih strmin. A vse te posebnosti se da razumeti, če spoznamo njegovo energijsko ozadje...

Po moji izkušnji obstaja dežela ne samo na materialni ravni, ampak biva predvsem tudi kot splet nevidnih energijskih sistemov, ki predstavljajo njen življenjski temelj. Na njem se svet utemeljuje, da bi se navsezadnje pokazal človeškemu čutom kot živa krajina.

Zavedam se, da je znanost poznega 18. stoletja s pomočjo svojih mehanističnih pogledov na svet vtisnila v človekov pogled določen vzorec resničnosti. Ta še po dvestotih letih deluje podzavestno kot filter, ki človeku ne dovoljuje, da bi videl kaj drugega, kot tisto, kar lahko preveri s svojimi vnanji čuti in si z razumom razloži. S tem so bile v človekovi zavesti dokončno tabuizirane ali prepovedane duhovno-energijske razsežnosti resničnosti. Proces tabuiziranja se je začel že z antičnim racionalizmom, za nekaj časa zamrl v mističnem srednjem veku in spet vzniknil z renesanso. Isti filtri še dandanes s svojim železnim okvirom obvladujejo človekov pogled, čeprav jih je znanost s pomočjo kvantne fizike že davno pre-rasla..

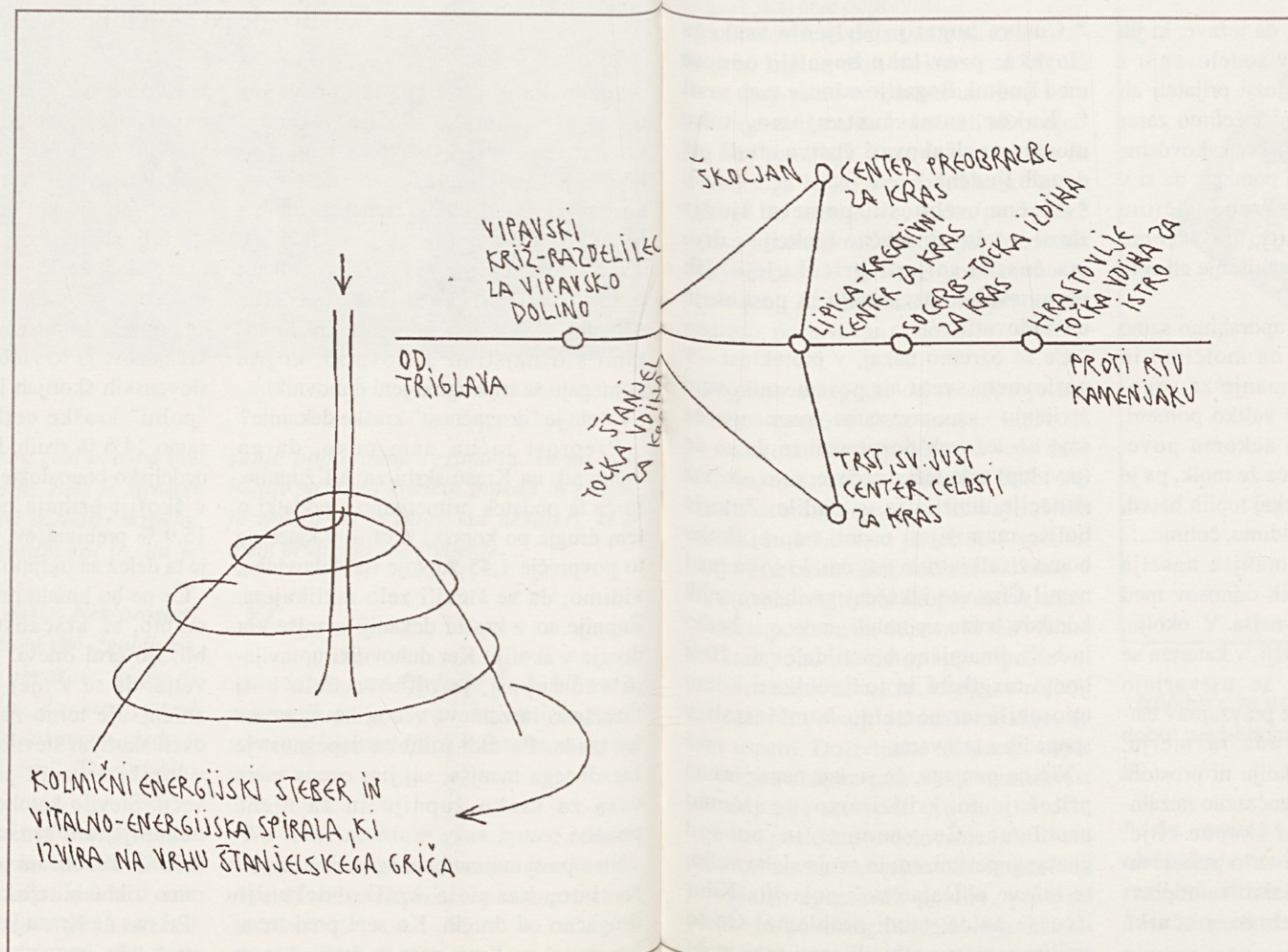
Tarnanje ne pomaga! Če se hočemo osvoboditi zastarelih vzorcev, se bomo morali pošteno potruditi - vsak zase, seveda - in v sebi prebuditi občutljivost za nevidne razsežnosti; občutljivost, ki smo jo bili v sebi zatrli takrat, ko smo se iz senzibilnega, občutljivega otročička prelevili v razumnega šolarja ali šolarko... Poti nazaj seveda ni! Pač pa srečujem po Evropi vedno več žena in moških, ki se učijo umetnosti notranjega združevanja razumskega mišljenja z intuicijo, to je z onkrajčutnim zaznavanjem. V tej sintezi ali združitvi vidim pot naprej in se je veselim kot upanja, da se bodo človeštvu obzorja zjasnila.

Če poskušam s takšnim, s kakovostjo sinteze prepojenim očesom pogledati na štanjelski grič, potem opazim, da grič sam ni zgolj materialna gmota kamenja in prsti, ampak da s svojo dominantno ali prevladujočo obliko tudi koncentrira, zgošča energijo, da žari... Seveda to ni merljiva fizična moč, ampak je bolj prefinjena energija, ki omogoča življenje v vseh možnih oblikah. Žarenje štanjelskega griča je najmočnejše na njegovem vrhu; tam, kjer se dotika nekakšen svetlobni steber - navpična energijska os, ki določeno - meni še neznano - točko vesolja, morda neko zvezdo, povezuje s sredico Zemlje in pri tem teče prav skozi vrh hriba. Prepojen s sijajem energijskega stebra zgošča štanjelski grič v svoji kamniti gmoti več življenjske energije kot kateri koli drug okoliški grič.

Energijsko ozadje štanjelskega griča

ŠTANJEL - HARMONIJA NARAVNIH SIL IN ČLOVEKOVE KULTURE

Marko Pogačnik

Najbližji grič take plemenite vrste je grič, na katerem stoji srednjeveško mesto Križ v Vipavski dolini. Skozenj teče duhovno-energijska os Vipavske doline, ki v ravni črti povezuje vrh Nanosa z vrhom Svete gore - Skalnice. Drugi, nič manj pomemben grič, je tisti istrski grič, na katerem stoji znamenita hrastoveljska cerkev. In vsi trije griči, vključno štanjelski, so drug za drugim nanizani na duhovno-energijski osi, ki izvira na vrhu Triglava in teče do zadnjega rta Istre, do rta Kamenjaka. Ta os je ena izmed glavnih energijskih osi, na katerih so nanizane slovenske dežele. Izvirajo v jedru Triglava in dajejo slovenskemu prostoru njegovo izvirno vibracijo... O njih obširno pišem v svoji zadnji knjigi "Ko se Boginja vrne" (Iskanja, 1993).

Slika o nevidnih razsežnostih štanjelskega griča se postopoma bistri... Predstavil sem navpični steber kozmične ali vesoljske energije, ki vstopa skozi vrh griča v njegovo notranjost, in duhovno-energijski os, ki teče v vodoravni smeri skozi grič ter povezuje južni del Slovenije z njenim jedrom.

Kot posledica takega izjemnega križišča energijsko-svetlobnih pretokov izvira na vrhu štanjelskega griča vitalna energija, ki se v smeri gibanja urinega kazalca v obliki spirale izteka po njegovem pobočju navzdol ter razliva v okoliško krajino. Tako štanjelski grič s svojo spiralo napaja svoj del Krasa. In ko se je na njegovem pobočju razvijalo mesto, so ljudje instinktivno usmerili ulice tako, da potekajo po liniji energijske spirale, hiše pa so postavljene v medprostore med dvema spiralnima lokoma. Na tak način je energija ulic močno dinamizirana ali razgibana, bivališča pa so se znašla v bolj umirjenem pasu. Zato je Štanjel izjemen primer harmonije med silami narave in človeško kulturo.

Ključna točka se po vsem napisanem nahaja na vrhu griča, nedaleč stran od ruševin starega stolpa. Tam se kozmični žarek dotika Zemlje; tam izvira opisana spirala. In iz te točke izvira tudi šest akupunkturnih meridianov, ki zvezdasto tečejo na šest strani in Štanjel povezujejo s komplementarnimi ali dopolnjujočimi kraji v širšem krajinskem prostoru - z Bledom, s Palmanovo, z Novim mestom, s Celjem, s Slovenj Gradcem in s Šentvidom.

Žal so ključno točko na vrhu štanjelskega griča v preteklosti zlorabljali in jo celo oskrunili. Ljudje, ki so poznali njeno skrivnost, so jo hoteli obvladovati, da bi si s pomočjo njenih energij utrjevali svojo oblast v prostoru...

Med mojo delavnico ZDRAVLJENJE PROSTORA 19. februarja 1994 smo jo skupaj z udeleženci očistili in oživili. Z metodami zdravljenja, ki sem jih razvil v zadnjih letih na osnovi skupinskega umetniškega dela, smo se potrudili, da smo spirali, ki tod izvira, vrnili njen izviren utrip. Zdaj je točka na vrhu griča spet pripravljena sprejeti vsakogar, ki bi želel priti tja in se poglobiti v njeno popolno uravnoteženost med Nebesom in Zemljo...

Ničkolikokrat potrjen pogovor:

KDOR IŠČE, TA NAJDE - TUDI PROBLEME!

Silva Matos

Ljudje so dandanes podvrženi hudim problemom, napetostim in stresom, ki jih ne znajo, ne zmorejo ali pa tudi nočejo učinkovito premagati. Oprijemljejo se navideznih rešitev, ki stisko še povečujejo. Pred problemi tudi bežijo. Pogosto pa svoje težave prenašajo še na druge ljudi. In niti pomirjevala, niti alkohol, niti beg v prezaposlenost ali zaprtost vase ne spremenijo stvari v jedru... Razlogi za to so zelo različni - včasih povsem nerazumljivi.

Pomembno je, da se v težavah, ki nastopijo, zavemo, kdo je tisti, ki ima problem. Če je z nami vse v redu (pošteno, iskreno gledano), se osredotočimo na sočloveka. Vživimo se v tistega, pri katerem opazimo težave!

Kdor hoče uspeti v odnosih z drugimi ljudmi, mora biti sposoben, da druge sprejema, da se vživlja v njihov položaj, v njihovo doživljanje, v njihove občutke. Uporabiti je treba malo taktike in nekaj komunikacijskih spretnosti, da ugotovimo, kako se drugim ljudem približati.

Tudi zato, da ljudje v težavah ohranijo svoje dostojanstvo.

Ni najbolj pomembno, da težave, ki jih nekdo ima - v poslu, v sodelovanju z nami, kot sosed, kot najožji prijatelj ali sorodnik - tudi reši! Kadar želimo zares ustvariti globlje, prijateljske, kakovostne odnose, zadošča ali vsaj pomaga, da si v sočlovekovih očeh iskreno, očitno prizadevamo pomagati, da iščemo najboljše možnosti za zmanjšanje ali celo odpravo težav.

Včasih že zadošča, da uporabimo samo spretnost poslušanja, da molčimo in pokažemo veliko zanimanje za sogo-vornika. Marsikomu že veliko pomeni, če svoje težave lahko komu pove, zaupa... Če včasih zadošča že molk, pa je drugič dobrodošlih že nekaj toplih besed, ki izražajo, da slišimo, vidimo, čutimo...

Seveda omogočajo manjša naselja bistveno več kakovostnih odnosov med ljudmi. So pa tudi zahtevnejša. V okolju, v katerem so si ljudje bližji, v katerem se velikokrat srečujejo, se ustvarjajo "domači" odnosi. Tam se pravzaprav ustvarjajo ugodna čustvena razmerja. Seveda pa v takšnem okolju ni prostora za brezobzirnost in z dolgočasno nezainteresiranost, ko gre za skupne cilje. Pomagajo odprtost, skrb za odstranjevanje skupnih ovir in tudi skrb za odpravljanje čustvenih napetosti, občutka ogroženosti.

Pa še nekaj je treba upoštevati!

*** Čustva bogatijo življenje vsakega človeka; prav tako bogatijo odnose med ljudmi. Bogatijo odnose vseh vrst!**
*** Kakor sami čustvujemo, tako moramo pričakovati čustva tudi pri drugih ljudeh!**

*** Močne osebnosti, pametni ljudje zlasti v težavah močne reakcije oziroma čustva soljudi pričakujejo, jih razumevajo, sprejemajo in poskušajo obvladovati!**

Če se ozremo nazaj, v preteklost - v poslovnem svetu ali posameznikovem življenju - nas prevzame spoznanje, da smo ob težavah dozorevali in da so se (prvi hip) zelo težke zadeve, celo obupne situacije umirile in uskladile. Zato je boljše razmišljati o poti naprej, kako bomo živeli jutri in vse dni, ki so še pred nami! Čim več izkušenj prvih, prejšnjih korakov bomo uporabili, močnejši bomo in bolj dinamično bomo delovali. Bolj bomo razgibani in tudi šibkosti bomo uporabili ter pametno kombinirali v spopadih s težavami.

Nič ne pomaga, če se kar naprej samo pritožujemo, kritiziramo, če iščemo probleme. Če venomer in povsod vnašamo pesimizem in svojo slabo voljo, se težave običajno tudi pojavijo. Kdor išče, ta najde - tudi probleme! Če se smilim samemu sebi ali sami sebi in če

POSLOVNI IN VSAKDANJI BONTON

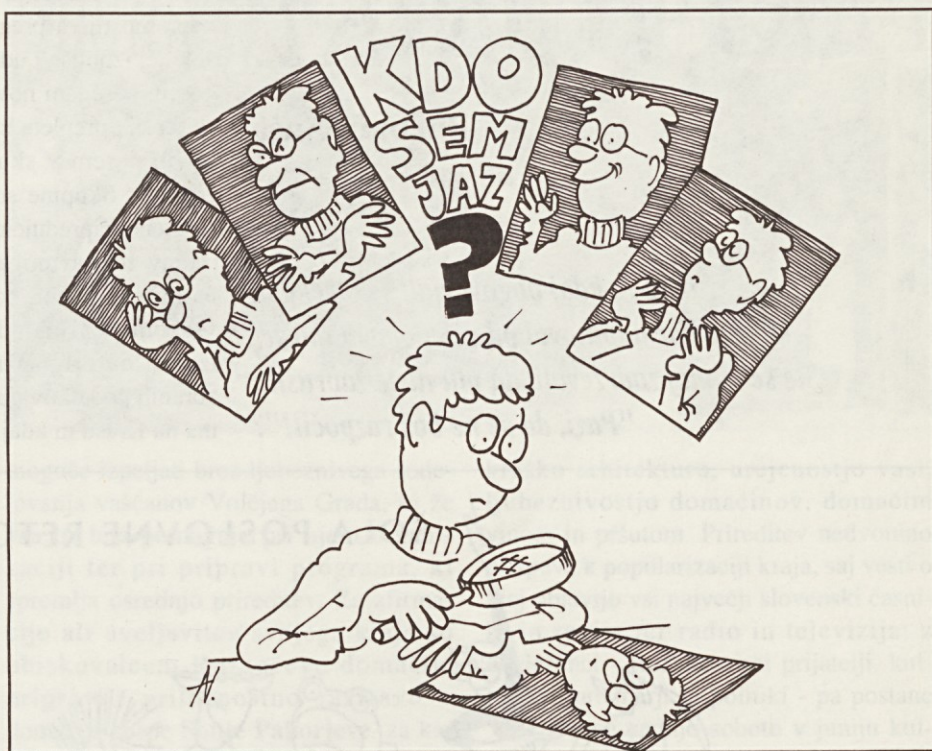
Vsak človek se nujno kdaj pa kdaj znajde pred kopico ovir, za katere se zdi, da se se pojavile vse naenkrat. Prav tako tudi organizirana skupina ljudi ali podjetje. Kaj pa zdaj? Težave se zbirajo in prizadetega lahko utrudijo. Lahko, ni pa nujno! In zanimivo, kako prav take situacije očistijo in prečistijo. Izkristalizirajo tisto, kar je zares pomembno za pot naprej. Za posameznikovo pot, za pot podjetja, poslovnega odnosa..!

vidimn le sebe, težav s tem ne bomo olajšali, kaj šele odpravili!

Vsak človek se nujno kdaj pa kdaj znajde pred kopico ovir, za katere se zdi, da se se pojavile vse naenkrat. Prav tako tudi organizirana skupina ljudi ali podjetje. Kaj pa zdaj? Težave se zbirajo in prizadetega lahko utrudijo. Lahko, ni pa nujno! In zanimivo, kako prav take situacije očistijo in prečistijo. izkristalizirajo tisto, kar je zares pomembno za pot naprej. Za posameznikovo pot, za pot podjetja, poslovnega odnosa..!

Pogosto se zgodi, da se odprejo nesluteni svetovi delovanja, izzivov, povezanosti med ljudmi... Svoje delo nadaljujemo; usmerjamo se v tisto, kar lahko storimo po svojih najboljših močeh. In lažje nam je, če se v sodelovanju z drugimi čim večkrat vživimo v kožo tistih, s katerimi skupaj ustvarjamo.

Tudi v poslovnem odnosu bi tako lahko večkrat ponudili tisto, kar si poslovni partner želi, in na način, ki njemu najbolj ustreza. Ni dovolj, da označim sebe, da sam uspem. Doživljanje skupnega uspeha odpira skupno pot, vliva samozavest in zaupanje ter vodi v učinkovito in uspešno poslovno sodelovanje. Vodi tudi proč od zavisti ter nadutosti in proč od površnih, zgrešenih poslov, proč od plehkega, površnega sodelovanja, maskiranja in navideznega prijateljstva.

Izhodišče za uspeh pri delu in doma, za dobre medsebojne odnose, za osebno rast je:

- * da pozorno spremljam svoje občutke, reakcije in vedenje v različnih situacijah;
- * da se poskušam razumeti in veseliti samega sebe - se sprejemati;

* da predvsem svoje dobre, lepe strani vnašam v komunikacijo, v povezovanje z drugimi;

* da sprejemam ne le sebe in svoje delo, ampak da sprejemam tudi druge ljudi in njihovo delo;

* da sočloveku, sodelavcu, poslovnemu partnerju dajem dobro seme za drevo življenja, dela, sodelovanja.

IZOBRAŽEVANJE

Povabilo podjetja KLS
- kako lahko spregovorimo

ŠOLA POSLOVNE RETORIKE

Barbara Suša

*Ste se že kdaj pogovarjali s človekom,
ki se je kar napihoval od velepomembnosti?
Ste se komaj zadrževali, da mu niste zabrusili:
"Pazi, da se ne boš razpočil!"?*

In če je bilo tako, kot je zapisano v uvodnih vrsticah, vam svetujem: "Nikar!" Za poslovno mizo se ne izplača vzgajati. Kadar nas prime, da bi nekemu povedali, kar mu gre, globoko vdihnimo in se tiho vprašajmo: "Kaj je cilj tega pogovora?" Prav gotovo ni naš namen, da bi nekoga prevzgojili in poslovne cilje zamenjali z vzgojnimi. Sicer pa so zelo redki tisti, ki se ob takšnem poduku začnejo zavedati svojih napak.

To je le eden izmed drobcev snovi, ki jo obravnavamo v šoli poslovne retorike podjetja KLS - kako lahko spregovorimo iz Ljubljane, Romahova 4, telefon in fax 061/59-550. Vzet je iz poglavja o tipih sogovornikov, ki so seveda poenostavljeni, čeprav... čeprav se napihnjena žaba nikoli ne bo spremenila v pohlevno ovčko in obratno.

Vas zanima, kako se napiše drugačno poslovno ponudbo? Kako se s preprostim, jasnim jezikom potrka na nova vrata? Kako se potem za tistimi vrati pogovarja, da se doseže zaželeni cilj?

Jezik je sredstvo za sporazumevanje in uporabiti ga moramo sebi v prid. Beseda je lahko most med ljudmi, lahko pa je tudi nepremostljiva pregrada. In eden izmed poglobitih ciljev naše šole je, izboljšati udeleženceve govorne sposobnosti in dati njegovim besedam novo moč. Program šole je sestavljen tako, da se teorija prepleta z vajami, ki jih posnemamo z video kamero in jih potem v skupini opazujemo in poslušamo ter analiziramo. Skupine so majhne, zato lahko v takšnih delavnicah resnično napredujete.

Prav zdaj avtorica načrtuje prodor šole za poslovno retoriko na Primorsko, od koder nazadnje tudi izvira. Zato bo hvaležna vsakomur, ki ga udeležba v šoli zanima, če bo željo po tem izrazil na priglasnici, objavljeni konec revije. Na osnovi zbranih podatkov bo lažje predvidela, kje na Primorskem oziroma na Krasu in kdaj naj bi šolo organizirala.

PREPIRLJIVKO

POZITIVEC

VSEVED

ČVEKAČ

SKROMNEŽ

ZBADLJIVKO

DOLGOČASNEŽ

VELIKA ŽIVINA

LISJAK

LITERARNA NAGRADA MARJAN ROŽANC

Letošnji nagrajenec Jože Snoj

ZALOŽBA MIHELAČ

ZA PROMOCIJO KRASA

Med tistimi slovenskimi razumniki in umetniki, ki so si Kras izbrali za svoj drugi dom, je bil tudi pisatelj Marjan Rožanc, ki je umrl leta 1990. V njegov spomin Založba Mihelač vsako leto podeli nagrado Marjan Rožanc za najboljšo esejistično knjigo leta. To se zgodi zadnjo soboto v juniju na Rožančevi domačiji v Volčjem Gradu pri Komnu, kjer se zberejo pisateljevi prijatelji ter sodelavci in avtorji Založbe Mihelač. Letošnje srečanje je bilo že tretje.

Na prvem so nagrado ustanovili, lanski nagrajenec je bil Drago Jančar za zbirko esejev "Razbiti vrč", letošnji nagrajenec pa je Jože Snoj za esejistično zbirko "Med besedo in Bogom".

mogoče izpeljati brez ljubeznivega sodelovanja vaščanov Volčjega Grada, ki že vsa tri leta pomagajo pri njeni organizaciji ter pri pripravi programa, ki spremlja osrednjo prireditev. Za afirmacijo ali uveljavitev svojega kraja so obiskovalcem Rožančeve domačije pripravili priložnostno razstavo v domačiji gospe **Sonje Pahorjeve**, za kar poskrbi arhitektka in oblikovalka **Cveta Stepančič**. Lansko leto so razstavili ročna dela "naših non", letos pa so pokazali izbor knjižne opreme in oblikovanje Cvete Stepančič.

Podelitev nagrade Marjan Rožanc v prelepem kraškem ambientu starih volčjegrajskih domačij naredijo s spremljajočimi prireditvami na obiskovalce, ki pridejo od vsepovsod, od Ljubljane do Trsta, izreden vtis. Vsi so navdušeni nad

kraško arhitekturo, urejenostjo vasi, ljubeznivostjo domačinov, domačim vinom in pršutom. Prireditev nedvomno prispeva k popularizaciji kraja, saj vesti o njej objavijo vsi največji slovenski časniki in revije ter radio in televizija; z udeleženci - Rožančevimi prijatelji, kulturniki, novinarji in politiki - pa postane Volčji Grad zadnjo soboto v juniju kulturno središče Slovenije.

Nedvomno bodo podjetni Kraševci ta dogodek znali še bolje izrabiti za predstavitev svojega kraja in tega svojstvenega sveta med Mediteranom in Alpami.

Založbi Mihelač pomagajo pri prireditvi Rožančeva vdova Janja ter sponzorji ljubljanski **Dnevnik**, **BTC**, d.d. iz Ljubljane, **Magistrat International** iz Ljubljane, oskrbnik Vojkove koče na Nanosu **Ivan Biščak** in seveda občina **Sežana**. Prireditve seveda tudi ne bi bilo

PREDSTAVITVE

BOJAN IN RENAULTOV SERVIS

V TOMAČEVICI, SREČNO!

Pridobitev na spodnjem Krasu...

Tudi spodnji Kras ima specializiran Renaultov avtomobilski servis. V začetku avgusta ga je odprl skupaj s salonom za prodajo avtomobilov te firme mladi, dvaindvajset let stari avtomehanik Bojan Novak v Tomačevici št.23/a pri Komnu. Je ob cesti Štanjel-Komen-Gorjansko ali točneje pod odcepom ceste iz Tomačevice v Gabrovico.

V novem Renaultovem servisu v Tomačevici si lahko kupite po ceni najprivlačnejše avtomobile te francoske tovarne - tudi pod ugodnimi kreditnimi pogoji, naročite lahko servis katerega koli Renaultovega avtomobila, kupite originalne rezervne dele za te avtomobile in si zagotovite popravilo morebiti karamboliranega Renaultovega avtomobila. Poleg vsega tega vam Bojan Novak prevzame vozilo te tovarne v kakovostno redno vzdrževanje ter omogoči nakup

rabljenega Renaultovega osebnega vozila.

Za samostojno avtomehaničarsko delo se je Bojan Novak odločil, ko je po ukinitvi podjetja Motoremont ostal brez dela. Kot izšolan avtomehanik se je oprl na svoje moči in na starše. Začel je kot avtomehanik v stari očetovi delavnici. Za specializacijo in prevzem Renaultove ponudbe, da postane njegov koncesionar, pa se je odločil zato, ker je na Krasu in sploh na vsem Primorskem med najrazličnejšimi znamkami avtomobilov največ Renaultovih - od modela R4, popularne "katrce" (ki je ne proizvajajo več), veliko takih avtomobilov pa potrebuje pogostejše redno vzdrževanje in rezervne dele, do sedaj zelo popularnega modela Clio, za katerega pravijo v Renaultovi tovarni, da je avto življenja, saj ima vse, kar imajo veliki avtomobili.

V lepo urejeni servisni delavnici, ob kateri je tudi majhen avtosalon za pred-

stavitev Renaultovih modelov, dela zaenkrat Bojan Novak sam. Če bo dela, popravil in kupcev toliko, da vsega posla sam ne bo zmogel, bo zaposlil sodelavca. Enega, morda dva, tri...? Moderni servis z avtosalonom in parkirnim prostorom je plod dela in denarja Novakove družine in seveda najetih posojil. Firma Renault je prispevala za Bojanovo specializacijo, ga opremila s specialnimi orodji, testnimi napravami in signalizacijo ter z reklamnimi sredstvi...

Renaultov servis v Tomačevici je odprt ob delavnikih od 8. do 12. ure in od 13. do 17. ure, ob sobotah pa je odprt od 8. do 12. ure. Za dogovor o servisu ali popravilu svojega avtomobila se lahko dogovorite tudi po telefonu na št. 067/78-010, kakršno koli pisno sporočilo pa lahko pošljete servisu po telefaksu na št. 067/78-565!

BORZA NEPREMIČNIN

PRENOVLJENA KRAŠKA STANOVANJSKA HIŠA V KOBDELJU NAPRODAJ

V Kobdilju št.50 pri Štanjelu je naprodaj povsem prenovljena in opremljena kraška stanovanjska hiša. Ima 126 kvadratnih metrov površine. K njej spadajo še samostojna zgradba v kraški arhitekturi - garaža s 25 kvadratnimi metri površine, atrij s 45 kvadratnimi metri površine, pokrita letna kuhinja ob atriju z 10 kvadratnimi metri površine in ploščad pred hišo.

Hiša ima trifazni električni priključek z dvotarifnim števcem ter z vsemi potrebnimi razvodi, svojo TV anteno, razvod pitne vode iz brestoviškega zajetja, centralno ogrevanje vseh prostorov na kurilno olje in na elektriko ter sodobno kanalizacijo s triprekatno greznico.

Poleg kuhinje, dnevnega prostora in po dveh sob v prvem nadstropju ter v drugem nadstropju (mansardnem) s površino po 15 kvadratnih metrov (velikost 3,7 x 4,0 m) ima v nekdanji izpahnjenci ali črni kuhinji s klasičnim kraškim dimnikom - kaminom majhen bife, tri predsobe, shrambo za živila, kopalnico z bidejem in WC in dve umivalnici z bidejem in WC ter toplo in hladno vodo v vseh sanitarnih prostorih, prostor za skladiščenje kurilnega olja in za orodje.

Vsa okna in vhodna vrata imajo klesane kamnite okvire, vse leseno ogrodje in ostrešje je iz hrastovega lesa ter ročno izdelano. Okna imajo originalne kraške rešetke, polknice ali škure in dodane odstranljive okvire z mrežo proti insektom. Kuhinja, dnevna soba, bife in pritlična predsoba s hodnikom ter vsi sanitarni prostori imajo talne ploščice, sanitarni prostori stenske ploščice, predsobi v I. in II. nadstropju in spalni prostori imajo lakiran parket in tekstilne obloge. Stopnice v I. in II. nadstropje so iz hrastovine. Ploščad pred hišo in atrij z garažo so tlakovani s ploščami iz repenskega marmorja.

Vsi prostori so opremljeni s novim, modernim pohištvom, s preprogami, zavesami in svetili. Kuhinja ima poleg kombiniranega električnega in plinskega štedilnika s pečico še prezračevalno napo z odvodom v poseben dimnik, pomivalno korito, delovni pult, jedilni pult, jedilni kot z mizo in vso potrebno posodo ter jedilni pribor. V bifeju so poleg pulta in ustreznih povišanih premičnih stolčkov pomivalnik in omara za steklovino in posodo.

Skratka, prodajalec je hišo v Kobdilju opremil z vsem, kar človek potrebuje za udobno in prijetno bivanje v njej. Treba se je le še pogoditi o ceni. Ta je 480 milijonov italijanskih lir.

Za vse dodatne informacije o hiši, ki je naprodaj, in za dogovor o njenem ogledu zavrtite telefonsko številko 067/79-772, če boste klicali v Sloveniji, za klic iz tujine pa zavrtite pred navedenimi številkami še vhodno številko 386 za Slovenijo. Pokličete lahko katerikoli dan med 12. in 20. uro!

Z REVIJO "KRAS"

Sobota v juliju. Pozno zvečer na Krasu...

Telefonski klic: "Je tam 78-434? Avi tukaj! Jutri ob sedmih pri bencinski črpalki v Štanjelu se dobimo. Pa fotograf naj bo tudi! Vreme bo odlično, veter blag, vidljivost dobra. Pridem sam z balonom, zato mi boste morali pomagati..!"

Bil je Slavko Šorn, ki mu vsi rečemo Avi, večkratni slovenski šampion v letenju s toplozračnimi baloni, eden izmed prvih slovenskih "zmajarjev", letalcev z zmaji, udeleženec številnih evropskih in svetovnih prvenstev toplozračnih balonarjev, jadralni in motorni pilot in izdelovalec balonov... Rad ima Kras in čeprav ta predel naše domovine zaradi bližine Natovega letališča v Italiji ni najbolj prikladen za preletavanje z baloni, rad leti nad Krasom...

Nedelja zjutraj... Avijev avto s prikolico ter balonom in potniško košaro vidim pri štanjelski bencinski črpalki že od daleč. Čakajo me... Ob Aviju sta Aljoša in Mojca. Kompletne posadke mavričnega balona, ki naj bi poletela nad Krasom od Štanjela čez Hruševico, Tupelče, Kobjeglavo, Gabrovico proti Volčjemu Gradu. Seveda, če bo veter ugoden. Z revijo "Kras", z njenimi sodelavci naj bi poletela nad Krasom in naredila čim več uspešnih fotografskih posnetkov prelepe pokrajine in zaselkov. Tako za potrebe revije kakor tudi za dopolnitev fotodokumentacije, saj ne manjka interesentov in naročnikov barvnih diafilmov o kraških naseljih, o kraški krajini iz zraka...

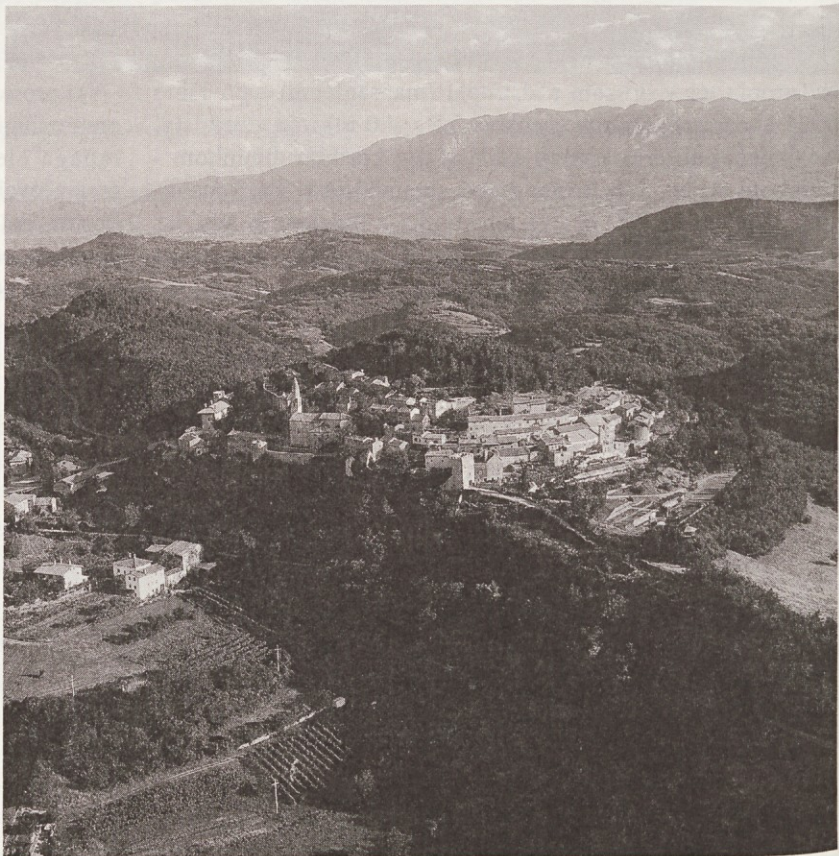
Sonce je vzhajalo izza Gradišča pri Kobdilju. Zrak je bil čist; vidljivost odlična. In tudi veter kot nalašč - blag vzhodnik. Da ga ne zamudimo, smo se podvizarli.

Avi je zapeljal svojega wartburga s prikolico na travnik ob štanjelski železniški postaji. Lastnika smo vprašali, če smemo na njem balon razprostreti in ga napolniti s toplim zrakom. Seveda je dovolil. In kot uigrana četverka smo pod Avijevo taktirko balon najprej poravnali; nekako tako, kakor to neredijo padalci s padali po doskoku, le da v nasprotnem zaporedju. Potem je Avi pognal

Zdi se, da je Avi še najbolj nestrpen prav na zemlji in da mu je zrak postal že bolj naravno okolje... Avi je pilot, ki hkrati, ko polni balon, ekipi zna "napumpati" tudi adrenalin. Hip za tem pa si že z njim varno v zraku, enak Ikaru, in bližje lepoti, ki se razkrije v povsem novih dimenzijah.

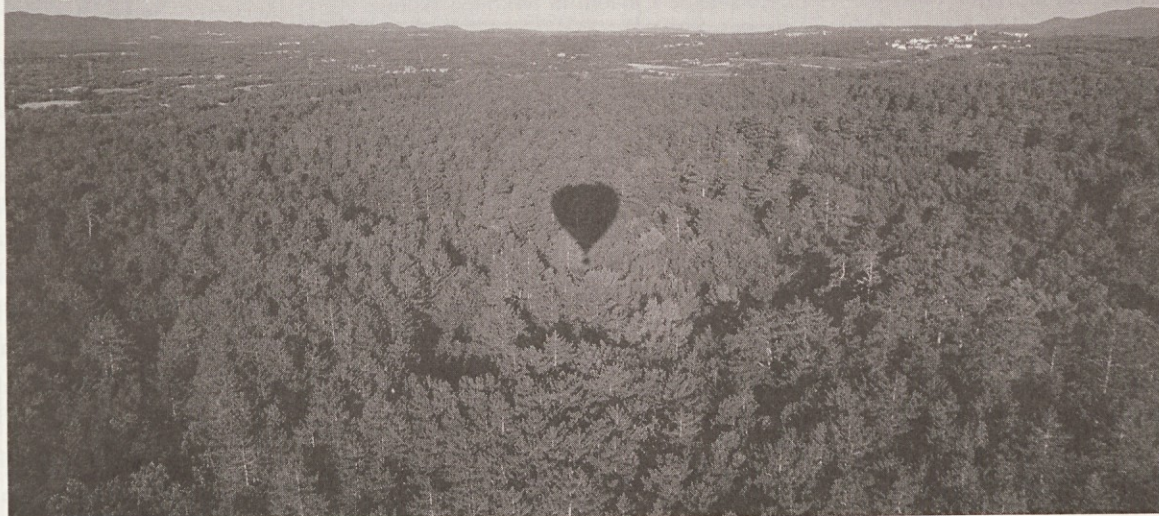
Štanjel vsi poznamo po limonastem cerkvenem zvoniku in po znameniti konfiguraciji zaselka na hribu. Kako enkratno se nivoji hiš lepijo koncentrično drug na drugim ob griču, se zjutraj zarana, ko je sonce še nizko, iz zraka vidi še lepše.

REPORTAŽA

NAD KRASOM

In če si kdo želi poleteti še više in se odlepiti od zemlje, naj si ne pozabi prej ogledati danes krasnih kraških gozdov nedavno popolnoma golega Krasa.

bencinski motor velikega ventilatorja in njegov močan zračni tok usmeril k ustju balona, ki smo ga razprli... Le nekaj minut pozneje se je njegova kupola začela polniti in narahlo dvigovati. Poravnali smo še loputo za izpuščanje zraka, napeli komandne vrvi, pritrdili na potniško košaro stojalo za plinski gorilnik, namestili vanjo jeklenke s plinom in košaro pripeli na balonove nosilne vrvi. Avi je ventilator ustavil in pomalem prižgal plinski gorilnik pod balonovim ustjem. Vroči zrak je v nekaj minutah balon napolnil. Bil je nared za polet...

Naša posadka - pilot Avi ter reporterski tandem revije "Kras" Mojca in Aljoša - se je vkrcala v košaro, se opremila s fotoaparati in z zadnjo številko revije. Preizkusili smo še delovanje prenosnih radijskih sprejemnikov in pilot Slavko Šorn je ponovno prižgal gorilnik. Mavrični balon se je napel in se pričel polagoma dvigovati. Polet čez Kras se je pričel.

V zavetrju Gradišča nad Kobdiljem je balon poletel nad železniško postajo, se nato hitro dvignil in z vetrom ubral smer proti Dutovljam, a jo kmalu spremenil proti Hruševici. Videti je bilo, da bo polet proti Volčjemu Gradu uspel.

... Kako je Avi upravljal balon in kaj vse sta Mojca in Aljoša videla, sicer ne vem. Žal nisem bil z njimi. Nekaj o tem pa povedo izbrane fotografije...

PRIGLASNICA V ŠOLO POSLOVNE RETORIKE

Spodaj podpisan(a,i) se zanimam za udeležbo v šoli poslovne retorike mag. Barbare Suša, ko bo na Primorskem oziroma na Krasu, in prosim, da mi razpis za vpis pošljete na naslov:

Ime in priimek: _____ poštna št.: _____ kraj (mesto): _____

ulica in hišna št.: _____ telefon: _____

podpis: _____

NAROČILNICA ZA REVIGO KRAS

Spodaj podpisan(a,i) nepreklicno naročam naslednjih šest izdaj revije Kras, ki jo pošiljajte po pošti na naslov:

Ime in priimek: _____ poštna št.: _____ kraj (mesto): _____

ulica in hišna št.: _____ država: _____

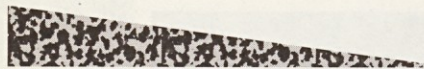
Naročnino s poštnino za tuzemstvo 2.300 SIT ali za tujino 5.000 SIT, 26.000 Lit, 60,00 DEM, 100,00 \$ bom(o) plačal(a,i) po prejetju računa in/ali položnice (znesek in valuta sta podčrtana!).

Revijo Kras naroča:
ime (in priimek): _____ poštna št.: _____ kraj (mesto): _____

ulica in hišna št.: _____ država: _____

Podpis:

(ŽIG)

Enkratni pogled na Štanjel in Hruševico, pa na lepe kraške gmajne in pašnike.

In ugotovili smo, da moramo vzeti na naslednji prelet Krasa še videokamero ter posneti krajino, arhitekturo naselij in nekaterih skupin pravih, prvobitnih kraških hiš z vsemi njihovimi prizidki, zidovi, kalonami, borjači in ..., kar je tipično za Kras in kar moramo vgraditi v načrtovano videokaseto o matičnem Krasu.

Medtem, ko je balon letel proti Hruševici, sem sedel v Avijev avto s prikolico in se, čeprav sem za wartburgov volan sedel prvič, pognal po tako imenovani vinski cesti od Štanjela proti Dutovljam. Toda, po kilometru vožnje balona ni bilo videti več!

Vključil sem radijski sprejemnik in napotili so me nazaj, proti Štanjelu, in potem v smeri proti Hruševici. Ker da veter popušča in prav daleč ne bodo mogli leteti.

Pri odcepu ceste proti Ponikvi sem avto obrnil, se zapotil nazaj do Štanjela, pred bencinsko črpalko zavil z vinske ceste in odpeljal v Hruševico. Ker sem balon videl le za hip, saj je izginil za borovim gozdičkom, sem na južnem koncu Hruševice vprašal domačina, ali je videl leteti balon.

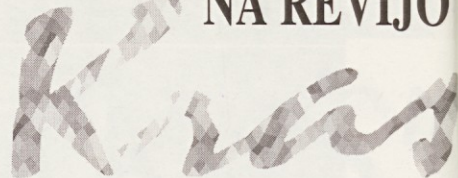
"Kaj ne! Po tej poti pridete do njega!"

In, ko sem se z avtom in prikolico skoraj zagozdil na poljski poti pod vasjo med suhozidno ogrado, da nisem mogel več naprej, vzvratne vožnje s prikolico pa nisem vaju, sem se izmotal iz avta kar skozi okno in segel po radijskem sprejemniku. Pa ga nisem potreboval, kajti z bližnjega travnika sem zaslišal Avijeve napotke, kako naj spremljevalca poravnava že spuščeni balon in iz njega izpuščata zrak.

Kmalu za tem je bil balon v košari in košara z jeklenkami na prikolici. Polet nad Krasom je bil končan. Bil je sicer kratek, a je svoj namen vendarle dosegel. Obogatil je zbirko fotografskih posnetkov Krasa iz zraka, Avi pa je opravil svoj načrtovani polet.

L.R.H.

NA REVIJO

SE LAHKO NAROČITE

Čeprav je revija Kras naprodaj v prodajalnah Preskrbe iz Sežane, v kioskih, trafikah in trgovinah s časniki in revijami po vsej Sloveniji ter na Tržaškem, se nanjo lahko tudi naročite in si zagotovite njeno prejetje po pošti. Lahko pa jo naročite svojim sorodnikom in prijateljem, katerih korenike so na Krasu, a sedaj živijo kje daleč na tujem. Revija Kras jim lahko postane nova vez z domovino!

Uredništvo revije

MEDIACARSO

66223 Komen p.p. 17

Znamka za
12 SIT

Uredništvo revije

MEDIACARSO

66223 Komen p.p. 17

Znamka za
12 SIT

Izpolnite naročilnico na 47. strani s podatki o sebi in svojem naslovu ali o osebi, ki bi ji radi zagotovili poštno dostavljanje revije Kras. Za naročnino nadaljnjih šest izdaj revije in poštino boste plačali 2.300 SIT za prejemnike v Sloveniji. Za prejemnike na tujem pa je naročnina za šest izdaj revije s poštno dostavo 5.000 SIT, 26.000 Lit, 60,00 DEM ali 100,00 \$.

Na zalogi imamo še po nekaj izvodov prvih treh števil revije. Cena izvoda je 400 SIT. Naročnik plača poleg prodajne cene še stroške poštna dostave!

Za redno prejetje revije Kras na svoj naslov ali naslov koga drugega lahko tudi telefonirate na sedež podjetja Mediacarso, d.o.o., Ljubljana, Rimska 8, ki izdaja revijo Kras, na št.: 061/125-14-22. Pri klicu iz tujine zavrtite pred njo še vhodno številko Slovenije 386!

Uredništvo

ZELENI TELEFON

SKB BANKE

SKB banka ima **zeleni bančni telefon** z enostavno številko, ki si jo lahko zapomnite - **080 15 15**. Vsak delovni dan jo lahko od 9. do 16. ure brezplačno pokličejo komitenti SKB banke, pa tudi vsi ostali iz **vse Slovenije**.

Neposreden stik pred Zelenega telefona zagotavlja **informacije** o tekočih računih, najemih kredita, plačilni kartici Eurocard Mastercard SKB banke, njenih delnicah, lastninskih certifikatih itd. Posebej pa so dobrodošla tudi **mnenja, pripombe, predlogi**, ki bodo pripomogli k še boljšemu delu banke.

Zato, da vprašate

Že v prvih dneh rednega delovanja je Zeleni telefon SKB banke zazvonil približno osemdesetkrat dnevno, kar je gotovo odraz potrebe po višjih oblikah **sodelovanja** med banko in komitenti.

Neprekinjen servis

Končni cilj "**zelene akcije**" SKB banke, 24-urni servis za komitente, je banka že dosegla, saj v času, ko ob telefonu ni živih informatorjev, informacije o SKB banki posreduje **elektronski informator**.

Zeleni telefon bo zaživel svoje poslovno poslanstvo z uvedbo **svetovalne** (in ne zgolj informativne) ter tudi **raziskovalne** dejavnosti.

Sledimo sodobnim trendom

V tujini so zelene linije že dolgo ena temeljnih značilnosti bančnega poslovanja. V SKB banki sledijo sodobnim trendom trženja bančnih storitev in elektronskega poslovanja (bančni avtomati, Bankotel, Zeleni telefon) kot elementom uveljavljanja **konkurenčnih prednosti**.

SKB banka si prizadeva tudi za intenzivni razvoj telebankinga, s katerim bomo prav kmalu s pomočjo računalniškega sistema opravljali **vse bančne transakcije** za svoje komitente.

Namesto taroka v dvoje.

Pošlješ možgane na dopust. Pospraviš bogastvo v popotno malho in postaneš ljubimec drugačne noči. Izbereš svojega

Jacka za igro. Stisneš mu roko in si zmagovalec.

380 igralnih avtomatov v Perli. Raznolikost otroške igrivosti. Čas možnosti s pozabo vsakdanjosti. Postaneš zmagovalec naključja ... Potem izbereš svojega hladnega čarovnika. Staviš na ljubezen, staviš na rdeče. Izbereš skrivnostnost, izbereš črno. Še nekaj obratov vrteče se

plošče rulete. 34 igralnih miz v Perli. Postaneš junak sv. noči. Drugačen oddih. Sprostitev, zabava, sanje. Perla. Biser tveganja. Igra in užitek. Poskušanje slasti v francoski restavraciji ali v samopostrežnem bifeju. Iskanje ritma v klubu kapitana Hooka ali vzdušja pesmi velikih zvezd na koncertnem odru. Drugačen večer. Drugačna noč. Namesto taroka v dvoje doživetje za dušo. 12 tisoč metrskih kvadratov svobode za tiste, ki si jo znajo vzeti.

HIT HOTEL CASINO PERLA

Nova Gorica